

Strategia terytorialna

**Partnerstwo miast i gmin
powiatu limanowskiego
na rzecz ożywienia gospodarczego
i wspólnej realizacji przedsięwzięć**

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

GMINA
DOBRA

GMINA
JODŁOWNIK

GMINA
KAMIENICA

GMINA
LASKOWA

GMINA
LIMANOWA

MIASTO
LIMANOWA

GMINA
ŁUKOWICA

GMINA
MSZANA DOLNA

MIASTO
MSZANA DOLNA

GMINA
NIEDŹWIEDŹ

GMINA
TYMBARK

GMINA
SŁOPNICE

POWIAT
LIMANOWSKI

Strategia terytorialna

**Partnerstwo miast i gmin
powiatu limanowskiego
na rzecz ożywienia gospodarczego
i wspólnej realizacji przedsięwzięć**

Strategia terytorialna

Partnerstwo miast i gmin powiatu limanowskiego na rzecz ożywienia gospodarczego i wspólnej realizacji przedsięwzięć

Opracowanie

Związek Miast Polskich

Zespół autorski

Justyna Majchrowska, dr Paweł Wojdylak, dr Hubert Guz

Kierownik projektu CWD

Jarosław Komża

Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego” poprzez bezpośrednie doradztwo Związku Miast Polskich w strategicznym planowaniu rozwoju 38 partnerstw samorządowych, ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego, wzmocnienie zdolności gmin i powiatów do podejmowania przemyślanej i celowej współpracy oraz planowania kompleksowych przedsięwzięć aktywizujących potencjał obszaru partnerstwa i budujących jego rozwój.

Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla ponad 370 partnerskich gmin i powiatów z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie strategię terytorialne oraz pakiety przedsięwzięć podnoszące jakość życia mieszkańców.

Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego” realizowany jest w okresie od września 2020 do grudnia 2022 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

2023 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa

Gmina Dobra
Gmina Jodłownik
Gmina Kamienica
Gmina Laskowa
Gmina Limanowa
Gmina Łukowica
Gmina Mszana Dolna
Gmina Niedźwiedź
Gmina Słopnice
Gmina Tymbark
Miasto Limanowa
Miasto Mszana Dolna
Powiat Limanowski

Skład Rady Partnerstwa

Władysław Bieda – Burmistrz Miasta Limanowa, Przewodniczący Rady Partnerstwa
Anna Pękała – Burmistrz Miasta Mszana Dolna
Jan Skrzekut – Wójt Gminy Limanowa
Katarzyna Szybiak – Zastępca Wójta Gminy Mszana Dolna
Władysław Sadowski – Wójt Gminy Kamienica
Rafał Rusnak – Wójt Gminy Niedźwiedź
Adam Sołtys – Wójt Gminy Słopnice
Paweł Ptaszek – Wójt Gminy Tymbark
Benedykt Węgrzyn – Wójt Gminy Dobra
Bogdan Łuczowski – Wójt Gminy Łukowica
Paweł Stawarz – Wójt Gminy Jodłownik
Piotr Stach – Wójt Gminy Laskowa
Mieczysław Uryga – Starosta Limanowski

Skład Grupy Roboczej

Stanisław Gorczowski – Kierownik Wydziału Inwestycji UM Limanowa, Koordynator Grupy Roboczej

Agnieszka Dominik – Inspektor ds. Zamówień Publicznych UM Limanowa

Antoni Róg – Sekretarz UM Mszana Dolna

Ewa Poray Zbrożek – Kierownik Referatu Organizacyjnego UM Mszana Dolna

Grzegorz Krzak – Kierownik Wydziału Organizacyjnego UG Limanowa

Karolina Antkiewicz – Specjalista w Wydziale Inwestycji i Funduszy Europejskich UG Limanowa

Katarzyna Szybiak – Zastępca Wójta Gminy Mszana Dolna

Mirosław Skowronek – Kierownik Inwestycji i Zamówień Publicznych UG Mszana Dolna

Łucja Jawor – Inspektor ds. inwestycji UG Kamienica

Justyna Palkij – Kierownik ZGK Kamienica

Justyna Łabuz – Sekretarz UG Niedźwiedź

Józef Wikar – Kierownik Referatu Inwestycji i Gospodarki Komunalnej UG Słopnice

Anna Strug – Sekretarz UG Słopnice

Zbigniew Kordeczka – Kierownik Referatu Inwestycji, Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska (inwestycje, fundusze strukturalne i ochrona środowiska) UG Tymbark

Anna Król – Referat Inwestycji, Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska UG Tymbark

Katarzyna Kłaczek – Podinspektor ds. inwestycji UG Dobra

Anna Mańka – Sekretarz UG Dobra

Janusz Koza – Inspektor ds. pozyskiwania środków zewnętrznych UG Łukowica

Wiesław Sikora – Kierownik Referatu Gospodarki Komunalnej, Przestrzennej i Ochrony Środowiska UG Łukowica

Sylwia Krzyżak – Koordynator ds. dostępności, UG Jodłownik

Jacek Rachwał – Dyrektor Wydziału Rozwoju Gospodarczego i Infrastruktury Starostwa Powiatowego w Limanowej

Zdzisław Pajor – Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Turystyki w Laskowej

Spis treści

Wprowadzenie	10
1. Synteza diagnozy i założenia do strategii	12
1.1. Podstawowe informacje o partnerstwie.....	12
1.2. Podstawowe wnioski z analizy powiązań funkcjonalnych	14
1.3. Synteza analizy demograficznej	16
1.4. Podsumowanie analizy gospodarczej	17
1.5. Podsumowanie analizy środowiskowej	18
1.6. Podsumowanie diagnozy potencjału turystycznego.....	20
1.7. Podsumowanie diagnozy dostępności komunikacyjnej	21
1.8. Podsumowanie diagnozy usług komunalnych	22
1.9. Kluczowe potencjały i bariery zidentyfikowane w procesie diagnostycznym	22
1.9.1. Potencjał obszaru partnerstwa.....	22
1.9.2. Bariery, problemy, deficyty obszaru partnerstwa	25
1.9.3. Potencjały, bariery, problemy obszaru oraz potrzeby mieszkańców partnerstwa .	29
1.10. Kluczowe determinanty potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa.....	30
1.11. Kluczowe wyzwania, kierunki strategicznej interwencji i współpracy.....	32
2. Cele partnerstwa.....	36
3. Planowane produkty i rezultaty.....	43
1. Spójność efektów strategii z Programem FEM 2021-2027	43
3.1. Wskaźniki monitorowania i ewaluacji strategii	44
3.2. Logika interwencji strategicznej.....	46
4. Spójność celów Strategii z celami strategii wyższego rzędu i strategii terytorialnych ...	48
Spójność celów Strategii z celami strategii terytorialnych	51
5. Projekty.....	53
6. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii	65
6.1. Struktura zarządzania procesem wdrażania i realizacji Strategii.....	68
6.2. Procedury aktualizacji Strategii terytorialnej Partnerstwa	71
6.3. Zmiana składu Partnerstwa.....	72
7. System monitoringu i oceny skuteczności realizacji Strategii	73

7.1.	Monitorowanie procesu wdrażania strategii.....	73
7.2.	Ocena (ewaluacja) stopnia osiągnięcia celów strategicznych	75
8.	Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych	76
8.1.	Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania Strategii	76
8.2.	Partycypacja społeczna na etapie realizacji Strategii.....	77
8.3.	Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów realizacji Strategii.....	78
9.	Źródła finansowania – potencjalne źródła finansowania dla poszczególnych projektów	79

Wprowadzenie

„Strategia terytorialna Partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego na rzecz ożywienia gospodarczego i wspólnej realizacji przedsięwzięć” jest efektem prac doradców Związku Miast Polskich oraz Rady Partnerstwa i Grupy Roboczej w ramach projektu „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego”. Została opracowana w okresie od stycznia do września 2021 roku. Diagnoza oraz projekt strategii powstały w 2021 roku, następnie zostały zaktualizowane w 2022 roku. Kolejnej aktualizacji strategii dokonano w okresie lipiec – grudzień 2023, uwzględniając uwagi przedstawione przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w trakcie konsultacji oraz opublikowane zapisy Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021 – 2027.

Pierwszym etapem prac nad Strategią była analiza sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru Partnerstwa, którą opisano w „Raporcie diagnostycznym: Portret partnerstwa – Partnerstwo miast i gmin powiatu limanowskiego na rzecz ożywienia gospodarczego i wspólnej realizacji przedsięwzięć”. Na podstawie zdiagnozowanych potencjałów i deficytów określono kluczowe dla obszaru Partnerstwa kierunki strategicznej interwencji, wynikające z istniejących uwarunkowań społecznych, ekonomicznych, środowiskowych oraz infrastrukturalnych. Posłużyły do sformułowania czterech projektów strategicznych, zawierających szereg działań pozwalających na realizację wyznaczonych celów rozwoju obszaru Partnerstwa.

Niniejsza Strategia terytorialna obejmuje horyzont czasowy do 2029 r., wynikający z okresu programowania unijnej polityki spójności (2021 r. do 2027 r., kwalifikowalność wydatków do 2029 r.) Dokument może pełnić funkcję strategii IIT i spełnia wszystkie warunki wynikające z art. 29 rozporządzenia ogólnego, co stanowi podstawę do aplikowania o środki Unii Europejskiej w latach 2021-2027.

Strategia spełnia wymogi strategii IIT określone w artykule 36 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027¹.

¹ *Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027*, http://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/2022_u.htm, dostęp: 28.12.2022r

Wskazane w dokumencie projekty mają charakter zintegrowany w oparciu o założenia Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przedstawione w dokumencie pn. „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie 2021 -2027”. Z kolei prezentowane w strategii podejście zintegrowane oparte jest na autorskiej koncepcji wiązek projektowych, stanowiących fundament do wykazania powiązań między projektami, celami oraz działaniami.

1. Synteza diagnozy i założenia do strategii

1.1. Podstawowe informacje o partnerstwie

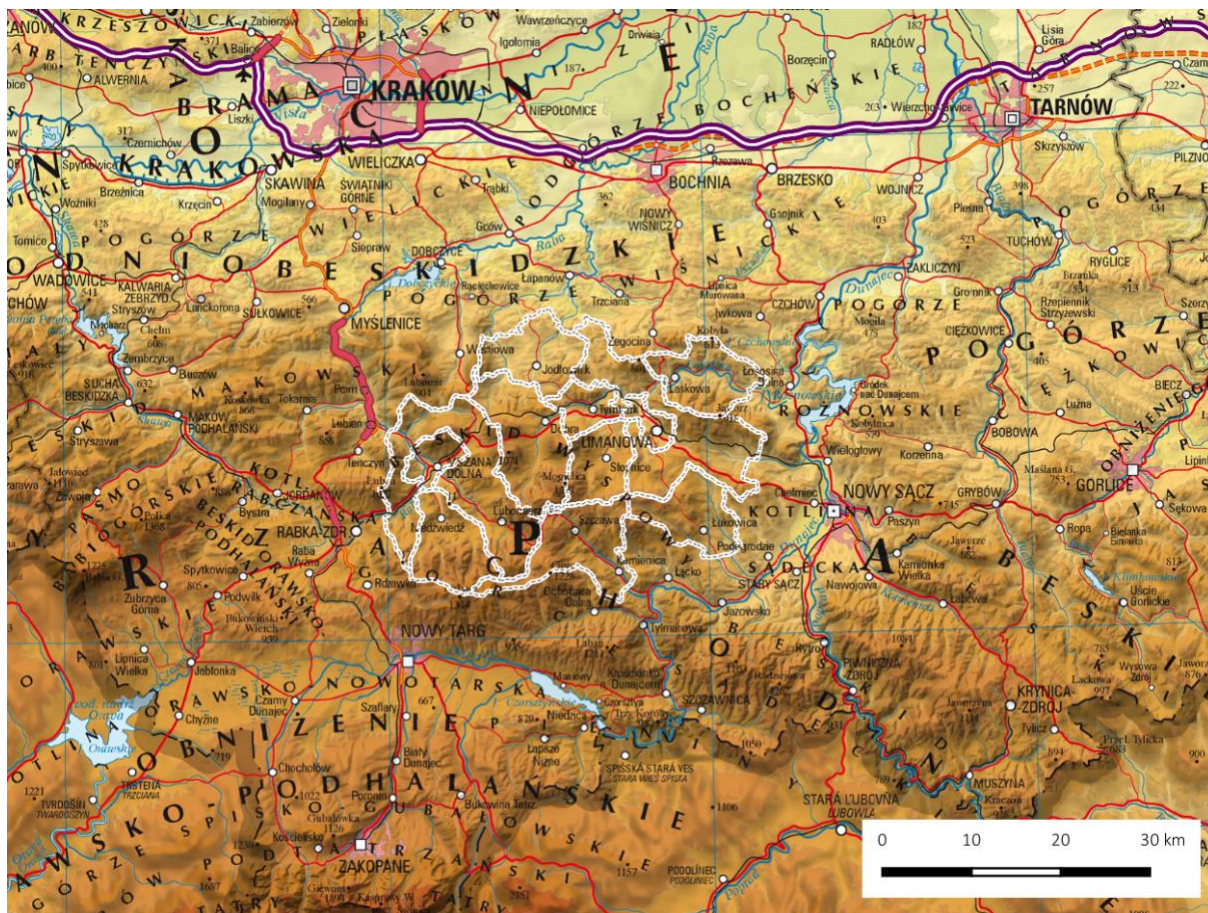
Partnerstwo miast i gmin powiatu limanowskiego zostało zawiązane w związku z ogłoszeniem naboru do projektu pilotażowego „Centrum Wsparcia Doradczego”, ale partnerzy współpracowali ze sobą już wcześniej w różnych obszarach, realizując wspólnie projekty oraz różnego rodzaju przedsięwzięcia. Początkowo Partnerstwo skupiało 10 partnerów, jednak już po rozpoczęciu prac nad wspólną strategią rozwoju, Rada Partnerstwa podjęła decyzję o rozszerzeniu Partnerstwa. Tym samym Partnerstwo obejmuje aktualnie teren całego powiatu limanowskiego. W skład Partnerstwa wchodzi 12 gmin, w tym 2 gminy miejskie oraz powiat:

- Gmina Dobra (gmina wiejska)
- Gmina Jodłownik (gmina wiejska)
- Gmina Kamienica (gmina wiejska)
- Gmina Laskowa (gmina wiejska)
- Gmina Limanowa (gmina wiejska)
- Gmina Łukowica (gmina wiejska)
- Gmina Mszana Dolna (gmina wiejska)
- Gmina Niedźwiedź (gmina wiejska)
- Gmina Słopnice (gmina wiejska)
- Gmina Tymbark (gmina wiejska)
- Miasto Limanowa (gmina miejska)
- Miasto Mszana Dolna (gmina miejska)
- Powiat Limanowski (powiat ziemski).

Rolę Lidera Partnerstwa pełni Miasto Limanowa.

Obszar Partnerstwa położony jest w środkowej części województwa małopolskiego i sąsiaduje z powiatami: myślenickim, bocheńskim, brzeskim, nowosądeckim oraz nowotarskim. Zajmuje łącznie powierzchnię 952 km². Powierzchnia poszczególnych gmin: Dobra – 109 km², Jodłownik – 72 km², Kamienica – 96 km², Laskowa – 73 km², miasto Limanowa – 19 km², Limanowa – 152 km², Łukowica – 70 km², miasto Mszana Dolna – 27 km², Mszana Dolna – 107 km², Niedźwiedź – 74 km², Słopnice – 57 km², Tymbark – 33 km².

Rys. 1. Położenie partnerstwa w regionie

Źródło: opracowanie ZMP na podstawie danych Główny Urząd Geodezji i Kartografii (GUGiK) oraz Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA).

Liczba ludności w partnerstwie wynosiła w 2019 roku 131 764 osób². Najwięcej mieszkańców liczą gminy: Limanowa – 25 607 osób oraz Mszana Dolna – 17 623 osoby, najmniej gminy: Słopnice – 6 764 osób oraz Tymbark – 6 591 osób³.

Partnerstwo charakteryzuje zróżnicowana struktura osiedleńcza⁴, którą tworzą:

- gminy miejskie – ośrodki wielofunkcyjne: Limanowa,

² Stan na dzień 31 grudnia 2019 roku. Źródło: Główny Urząd Statystyczny Bank Danych Lokalnych (GUS BDL).

³ jw.

⁴ Śleszyński P., Komornicki T., *Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego*, Przegląd Geograficzny 2016, 88, 4, s. 469-488 oraz portal gminy.monitorrozwoju.pl.

- gminy miejskie – funkcje pozarolnicze: Mszana Dolna,
- gminy wiejskie – intensywna funkcja rolnicza: Jodłownik, Łukowica,
- gminy wiejskie – umiarkowana funkcja rolnicza: Dobra, Limanowa, Mszana Dolna, Tymbark,
- gminy wiejskie – gospodarka ekstensywna: Kamienica, Laskowa, Niedźwiedź, Słopnice.

1.2. Podstawowe wnioski z analizy powiązań funkcjonalnych

Obszar partnerstwa tworzą wszystkie gminy wchodzące w skład powiatu limanowskiego. We wschodniej części partnerstwa znajduje się miasto Limanowa, które jest stolicą powiatu, a także jego głównym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym, kulturalnym, społecznym i edukacyjnym. W Limanowej swoje siedziby mają instytucje o zasięgu powiatowym, co czyni miasto lokalnym centrum usług publicznych, w szczególności w zakresie kształcenia ponadpodstawowego oraz leczenia specjalistycznego, obszaru partnerstwa.

Partnerzy są ze sobą powiązani terytorialnie poprzez bezpośrednie sąsiedztwo i funkcjonalnie, w szczególności administracyjnie i gospodarczo. Wspólnie tworzą lokalny rynek pracy oraz usług publicznych i prywatnych. Badania popytu na usługi przeprowadzone na potrzeby diagnozy obszaru partnerstwa wykazały, że gminy tworzące partnerstwo zapewniają swoim mieszkańcom dostęp do podstawowych usług (np. edukacji przedszkolnej i opieki zdrowotnej). Niektóre usługi takie jak: edukacja na poziomie ponadpodstawowym, specjalistyczna opieka zdrowotna czy kino są dostępne na terenie obszaru partnerstwa. Natomiast usługi wyższego rzędu takie jak: edukacja na poziomie wyższym czy usługi kultury wysokiej (np. teatr) nie są świadczone na obszarze partnerstwa. Mieszkańcy korzystają z nich najczęściej w stolicy województwa – Krakowie bądź najbliższym położonym mieście na prawach powiatu tj. w Nowym Sączu.

Edukacja i wychowanie

Potrzeby mieszkańców w zakresie edukacji przedszkolnej i podstawowej realizowane są na terenie poszczególnych gmin. W nielicznych przypadkach mieszkańcy korzystają z tych usług na terenie innych gmin partnerstwa.

W przypadku szkół ponadpodstawowych wyróżniają się dwa ośrodki na terenie partnerstwa, czyli miasta: Limanowa i Mszana Dolna, gdyż tu zlokalizowanych jest najwięcej placówek kształcących na tym poziomie edukacji. Część młodzieży z gmin położonych na obrzeżach partnerstwa, z racji odległości, korzysta ze szkół średnich

na terenie sąsiednich powiatów. Jednak z kwerendy dokonanej na etapie diagnozy wynika, że znaczna część młodzieży uczy się w szkołach na terenie partnerstwa.

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Podstawowa opieka zdrowotna dostępna jest w poszczególnych gminach tworzących partnerstwo. W zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej wiodącym ośrodkiem jest miasto Limanowa, gdyż swoją siedzibę ma tu szpital. Mieszkańcy, którzy korzystają ze specjalistycznej opieki zdrowotnej poza obszarem partnerstwa, najczęściej wybierają Nowy Sącz i Kraków.

Dzienne domy pobytu osób starszych oraz usługi rehabilitacyjno-opiekuńcze nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi są dostępne na terenie partnerstwa. Domy pomocy społecznej dla osób starszych i niepełnosprawnych funkcjonują w gminie Jodłownik oraz mieście Limanowa i Mszana Dolna.

Transport publiczny

Niewielka liczba mieszkańców obszaru partnerstwa korzysta z transportu publicznego, co spowodowane jest m.in. małą ilością połączeń i niedostosowaniem rozkładów jazdy do potrzeb mieszkańców. Z przeprowadzonych badań wynika, że najwięcej osób korzysta z prywatnego samochodu jako środka komunikacji.

Komunikacja autobusowa regionalna na terenie partnerstwa możliwa jest tylko z miasta Limanowa. Natomiast podróże autobusowe o zasięgu krajowym realizowane są z Nowego Sącza, a podróże międzynarodowe rozpoczynają się przeważnie w Krakowie.

Na terenie partnerstwa nie ma dostępu do transportu kolejowego. Mieszkańcy wyjeżdżają najczęściej do Krakowa, aby rozpocząć podróż koleją, niekiedy jest to również Nowy Sącz oraz Wieliczka i Chabówka.

Administracja

Usługi administracyjne szczebla podstawowego świadczone są w poszczególnych gminach. Centrum usług administracyjnych szczebla powiatowego to miasto: Limanowa – będące stolicą powiatu oraz Mszana Dolna, gdzie znajduje się Oddział Zamiejscowy Starostwa Powiatowego w Limanowej.

Rynek pracy

Wiodące zakłady pracy na terenie partnerstwa zlokalizowane są w Limanowej, Mszanie Dolnej oraz Tymbarku. Większość czynnych zawodowo mieszkańców pracuje w gminie, w której mieszka lub w innej gminie na terenie partnerstwa.

Miejscowości, do których mieszkańcy wyjeżdżają najczęściej do pracy, to: Nowy Sącz i Kraków.

1.3. Synteza analizy demograficznej

W roku 2019 najliczniejszą grupę mieszkańców obszaru partnerstwa stanowiły osoby w wieku 25-29 lat (10 385 osób, w tym 5 039 kobiet i 5 346 mężczyzn) oraz 30-34 lat (9 959 osoby, w tym 4 842 kobiet i 5 117 mężczyzn). W latach 1999-2019 największy wzrost liczby ludności zanotowano w grupie wiekowej 60-64 lat i 65-69 lat, natomiast największy spadek w grupie osób w wieku 10-14 lat, 15-19 lat oraz 20-24 lata⁴. Aktualny stan wieku obszaru partnerstwa oraz jego przyszłą strukturę przedstawia piramida wieku i płci (wykres 11 piramida). Stosunkowo szeroka, choć węższa niż w rocznikach starszych, podstawa piramidy wskazuje na wysoki przyrost naturalny. Jednocześnie zwiększa się liczebność roczników starszych, co wskazuje, że sukcesywnie będzie następowało starzenie się społeczeństwa, gdyż coraz liczniejsza będzie grupa osób 65+. W 2019 roku indeks starości demograficznej, który prezentuje obciążenie grupy najstarszej najmłodszą grupą wieku (w tym przypadku 0-14 i 65+ lat), wynosił 68,33, co oznacza, że w przypadku obszaru partnerstwa nie możemy mówić o starości demograficznej.

Funkcjonalne grupy wieku

Zmiany demograficzne znajdują odzwierciedlenie w strukturze funkcjonalnych grup wieku (wykres 12 – grupy funkcjonalne). W latach 1995-2015 odnotowano na obszarze partnerstwa wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym, lecz od 2015 roku zauważalny jest jej spadek. Z kolei zmniejszeniu uległa liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Sukcesywnie wzrasta liczba osób w wieku poprodukcyjnym, ale w ogólnej liczbie ludności partnerstwa, grupa ta jest zdecydowanie mniej liczna niż grupa przedprodukcyjnych

Powyższe dane potwierdzają niekorzystne trendy demograficzne, które będą miały wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy:

- systematycznie przybywa osób w wieku poprodukcyjnym, które trzeba będzie utrzymywać,
- stopniowo zmniejsza się udział ludności w wieku produkcyjnym, na której spoczywa ciężar utrzymywania osób w wieku nieprodukcyjnym,
- sukcesywnie zmniejsza się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, co oznacza, że w przyszłości będzie mniej ludności w wieku produkcyjnym.

Prognoza demograficzna

Z „Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030”⁷ wynika, że do 2030 roku ogólna liczba ludności obszaru partnerstwa będzie rosła. Prognozuje się, że w gminach tworzących partnerstwo nastąpi wzrost liczby mieszkańców o 5-15%, poza miastem Limanowa oraz gminą Dobra, gdzie będzie na niższym poziomie (rys. 3). Z prognoz wynika, że na obszarze partnerstwa, poza miastem Limanowa, do 2030 roku grupa osób w wieku przedprodukcyjnym będzie nadal przeważać nad grupą osób w wieku poprodukcyjnym. Na rys. 4 przedstawiono mapę Polski z gminami, w których prognozowana jest większa liczba osób w wieku przedprodukcyjnym niż poprodukcyjnym. Widać, że takich gmin w Polsce nie będzie zbyt wiele. Do roku 2030 największy wzrost liczby osób prognozowany jest wśród osób w wieku poprodukcyjnym. Przewiduje się, że do tego roku najwyższy odsetek osób w wieku 65+ spośród wszystkich członków partnerstwa będzie w mieście Limanowa.

Podsumowanie analizy demograficznej:

- stale rosnąca liczba ludności obszaru partnerstwa,
- zmniejszająca się liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym,
- zwiększająca się liczba ludności w wieku poprodukcyjnym,
- malejący przyrost naturalny, ale wzrost liczby urodzeń,
- ujemne saldo migracji, szczególnie wśród osób młodych,
- do 2030 r. prognozowany jest wzrost liczby ludności oraz przewaga osób przedprodukcyjnych niż poprodukcyjnych.

1.4. Podsumowanie analizy gospodarczej

Podsumowanie:

- korzystna sytuacja na lokalnym rynku pracy - dostępność zasobów ludzkich,
- mało zróżnicowane miejsca pracy - największe zatrudnienie w branżach: przetwórstwo przemysłowe, edukacja, handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna,
- niskie kwalifikacje pracowników (osób bezrobotnych),
- niedostosowanie kierunków kształcenia do ofert pracy,
- wysoka przedsiębiorczość mieszkańców (duża liczba osób prowadzących działalność gospodarczą),
- mała liczba firm działających w sektorze kreatywnym,

- niedostateczne zasoby do otwierania i prowadzenia własnej firmy – brak instytucji otoczenia biznesu, niewiele firm doradczych i finansowych itp., brak integracji środowiska przedsiębiorców,
- niedostatecznie rozwinięta współpraca samorządów lokalnych z przedsiębiorcami.

1.5. Podsumowanie analizy środowiskowej

Stan i jakość środowiska

Według danych dostępnych w Monitorze Rozwoju Lokalnego wskaźnik rozwoju partnerstwa w obszarze „Lokalne Środowisko Przyrodnicze” posiada ujemny wskaźnik rozwoju, sytuacja względem grupy porównawczej. W przeciągu lat 2015-2019 sytuacja uległa pogorszeniu.

Formy ochrony przyrody

Niemal 82% procent powierzchni obszaru partnerstwa to obszary cenne przyrodniczo, z których większość to obszary chronionego krajobrazu. Znaczna część Gorczańskiego Parku Narodowego zlokalizowana jest na terenie partnerstwa, tj. w jego południowo-zachodniej części na terenie 3 gmin: Mszana Dolna, Kamienica, Niedźwiedź. Ponadto na terenie partnerstwa (w większości gmin) występują obszary specjalnej ochrony siedlisk (Natura 2000 PLH). Na terenie parku narodowego, występują obszary specjalnej ochrony ptaków (Natura 2000 PLB). Na terenie partnerstwa znajdują się również rezerваты ochrony przyrody (w gminach: Mszana Dolna, Dobra i Słopnice).

Obszary chronione na terenie partnerstwa - zestawienie opracowano na podstawie danych z Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (crfop.gdos.gov.pl) odczyt z dnia 30 października 2023 r. Zestawienie nie obejmuje pomników przyrody:

Park Narodowy:

1. PL.ZIPOP.1393.PN.21, Gorczański Park Narodowy

Rezerwat przyrody:

2. PL.ZIPOP.1393.RP.1000, Śnieżnica
3. PL.ZIPOP.1393.RP.987, Luboń Wielki
4. PL.ZIPOP.1393.RP.137, Kostrza
5. PL.ZIPOP.1393.RP.919, Mogielica

Obszar chronionego krajobrazu

6. PL.ZIPOP.1393.OCHK.279, Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu
7. PL.ZIPOP.1393.OCHK.282, Obszar Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego

Obszar natura 2000:

8. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120018.H, Ostoja Gorczańska
9. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120043.H, Luboń Wielki
10. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120081.H, Lubogoszcz
11. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120082.H, Łąki koło Kasiny Wielkiej
12. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120078.H, Uroczysko Łopień
13. L.ZIPOP.1393.N2K.PLH120093.H, Raba z Mszanką
14. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120052.H, Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego
15. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120089.H, Tarnawka
16. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120087.H, Łososina
17. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH120088.H, Środkowy Dunajec z dopływami
18. PL.ZIPOP.1393.N2K.PLB120001.B, Gorce.

Zanieczyszczenie powietrza

Jakość powietrza na terenie partnerstwa nie jest satysfakcjonująca. Wg danych dostępnych w Programie Ochrony Powietrza w 2015 r. na całym obszarze występowały przekroczenia średnioroczne stężenia benzo(a)pirenu, rakotwórczej substancji, która występuje w dymie podczas spalania niecałkowitego, m.in. wskutek niskiej emisji – przede wszystkim spalania węgla, w mniejszym stopniu – spalania śmieci (najczęściej tworzyw sztucznych) oraz także częściowo jako emisje transportowe. Potwierdzeniem tego faktu są dane zawarte w „Ocenie jakości powietrza w województwie małopolskim w 2017 roku” opracowane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie – we wszystkich gminach tworzących partnerstwo występowały przekroczenia stężenia benzo(a)pirenu. Ponadto wg danych dostępnych w ww. opracowaniu na terenie gminy miejskiej Limanowa, gminy wiejskiej Limanowa, gminy wiejskiej Mszana Dolna występują dobowe przekroczenia PM 10 (tzw. pyłu grubego). Na terenie Limanowej (zarówno gminy miejskiej, jak i wiejskiej) zanotowano dobowe przekroczenia PM 2.5, jednego z najbardziej szkodliwych dla zdrowia człowieka zanieczyszczeń atmosferycznych. Przekroczenia stężenia PM 2,5 występują również wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych. Z danych dostępnych w Programie Ochrony Powietrza 2017 wynika, że jedynie gminy Jodłownik, Słupnice oraz Łukowica są wolne od zanieczyszczeń pyłami PM 2,5 generowanymi przez ruch samochodowy.

Z danych dostępnych w Monitorze Rozwoju Lokalnego, wynika, że emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych na 1 km² powierzchni JST w ciągu roku jest mniejsza w stosunku do grupy porównawczej oraz następuje ciągła poprawa sytuacji. Problematicznym zjawiskiem w obszarze partnerstwa (w odniesieniu do grupy porównawczej) jest ilość zanieczyszczeń pyłowych oraz gazowych zredukowanych w urządzeniach „końca rury” służących do ochrony atmosfery. Z danych dostępnych w Monitorze Rozwoju Lokalnego, wynika, że wartość wskaźnika „zanieczyszczenia pyłowe zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych) jest ujemna. Sytuacja w tym obszarze jest znacznie gorsza niż w grupie porównawczej i ulega ciągłemu pogorszeniu.

1.6. Podsumowanie diagnozy potencjału turystycznego

Analizę turystyki na obszarze partnerstwa przeprowadzono w oparciu o dane dostępne w MRL oraz dane GUS dotyczące turystyki, które są zagregowane na poziomie powiatów. Atrakcyjność turystyczną powiatu limanowskiego przedstawiono również na podstawie badania „Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia”. Analiza ma zatem charakter przede wszystkim ilościowy, a nie jakościowy.

Rozwój funkcji turystycznej na obszarze partnerstwa

Przeanalizowano rozwój funkcji turystycznej (PRFT) w roku 2019. Wskaźnik ten został opracowany zgodnie z metodyką zaproponowaną przez A. Szromka³⁶, ma charakter syntetyczny i powstaje w oparciu o 4 wskaźniki składowe: dwa wskaźniki intensywności ruchu turystycznego oraz dwa wskaźniki zagospodarowania turystycznego. Są to wskaźniki informujące o: • zagospodarowaniu turystycznym, w tym o: o liczbie miejsc noclegowych w danym roku przypadających na 100 mieszkańców, o liczbie miejsc noclegowych przypadających na 1 km² powierzchni. • intensywności ruchu turystycznego, w tym o: o liczbie turystów przypadających na 100 mieszkańców, o liczbie turystów przypadających na 1 km² powierzchni. Syntetyczny wskaźnik rozwoju funkcji turystycznej (WRFT) jest wystandaryzowany i przyjmuje wartość od 0 do 1.

Dla powiatu limanowskiego wskaźnik ten wynosi 0,25, co oznacza nisko rozwiniętą funkcję turystyczną.

Na podstawie wartości wskaźnika (WRFT) można określić pozycję rozwoju funkcji turystycznej jednostki terytorialnej w zakresie od 0 do 4, gdzie 0 to bardzo niska, zaś

4 to bardzo wysoka pozycja określająca stopień rozwoju funkcji turystycznej obszaru. Poziom wskaźnika rozwoju funkcji turystycznej dla powiatu limanowskiego został oceniony na 1. Można zatem przyjąć, że w ujęciu ilościowym w powiecie wskaźnik ten jest niski.

W ujęciu ilościowym w 2019 roku na terenie powiatu limanowskiego liczba miejsc noclegowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców wynosiła 1,40, natomiast w przeliczeniu na powierzchnię na 1 km² było to 1,93. Na 100 mieszkańców powiatu przypadało w 2019 r. 33,95 turystów – jest to wartość niska wg wskaźnika Schneidera. W przeliczeniu na 1 km² powiatu limanowskiego przypadało 47,04 turystów – jest to niska wartość wg wskaźnika Deferta.

Przeanalizowano również dane dotyczące zasobów miejsc noclegowych oraz intensywności ruchu turystycznego na obszarze partnerstwa w 2019 roku na tle grupy porównawczej. Wynika z nich, że turystyka na obszarze partnerstwa jest zjawiskiem o małym natężeniu, oba wskaźniki przyjmują od 2015 roku wartości ujemne. Odnotowywany jest niewielki spadek liczby miejsc noclegowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2019 r. (-0,38) w stosunku do roku 2017 i 2018 (odpowiednio -0,35 i -0,34), ale nastąpił wzrost względem roku 2015 i 2016 (odpowiednio -0,46 i -0,41). Z kolei liczba udzielonych noclegów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wykazuje się niewielkimi wahaniami. Widoczny jest niewielki wzrost liczby udzielonych noclegów w 2019 r. (-0,23) w stosunku do roku 2015 (-0,27).

Atrakcyjność turystyczna obszaru partnerstwa na tle wszystkich powiatów Polski

Przeanalizowano charakter oraz ocenę atrakcyjności turystycznej powiatu limanowskiego na tle wszystkich powiatów Polski. Z danych wynika, że powiat ten: • ma dominujący (ponad 50%) udział walorów środowiskowych w walorach turystycznych ogółem, • posiada raczej wysoką atrakcyjność turystyczną ogółem (5 klasa na 7), na co składa się: o raczej niska (3 klasa na 7) atrakcyjność turystyki kulturowej, o średnia (4 klasa na 7) atrakcyjność turystyki biznesowo-hotelowej, o wysoka (7 klasa na 7) atrakcyjność turystyki środowiskowej.

1.7. Podsumowanie diagnozy dostępności komunikacyjnej

Dostępność komunikacyjna obszaru partnerstwa, rozumiana jako „skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami”, jak i „skomunikowanie z większymi miastami, została oceniona stosunkowo krytycznie przez respondentów, którzy wzięli udział w badaniu mieszkańców. 47,59% respondentów uznało „skomunikowanie z sąsiednimi

miejscościami” za słabą stronę miejscowości, którą zamieszkują. Ponad połowa respondentów (50,38%) uważa skomunikowanie z większymi miastami za słabą stronę gminy, w której mieszka. Informacji dotyczących dostępności komunikacyjnej dostarcza raport „Powiązania funkcjonalno-przestrzenne ośrodków miejskich”. Dostępność drogowa z perspektywy poziomu życia mieszkańców jest słabsza szczególnie dla mieszkańców gminy Niedźwiedź, Kamienica, Słopnice i Łukowica. Dostępność drogowa związana jest z uwarunkowaniami geograficznymi, w obszarach górzystych będzie ona mniejsza. Również dostępność drogowa z perspektywy atrakcyjności inwestycyjnej jest słaba.

1.8. Podsumowanie diagnozy usług komunalnych

Infrastruktura techniczna

Jak podaje Strategia Rozwoju Powiatu Limanowskiego na lata 2019-2025 „Relatywnie niski odsetek ludności korzystającej z komunalnej infrastruktury technicznej – według danych BDL GUS na koniec 2017 roku, zaledwie 51,7% mieszkańców powiatu limanowskiego korzysta z sieci wodociągowej, co jest wynikiem znacznie niższym niż średnia dla całego kraju (92,0%) oraz województwa małopolskiego (81,6%). Zbliżone wskaźniki określają dostępność do sieci gazowej – w tym wypadku dostępność dla całego powiatu wyniosła 50,9%. Są one gorsze niż w przypadku średniej dla Polski (52,1%) oraz Małopolski (63,0%). Najbardziej rozwinięta pozostaje sieć kanalizacyjna. Z instalacji sieciowej na terenie powiatu limanowskiego korzysta zaledwie 36,2% mieszkańców, co jest wartością niższą od przeciętnej dla Małopolski wynoszącej 62,6%”³

1.9. Kluczowe potencjały i bariery zidentyfikowane w procesie diagnostycznym

1.9.1. Potencjał obszaru partnerstwa

Potencjały obszaru partnerstwa to przede wszystkim posiadane zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynieść korzyści bezpośrednie (dochody) lub pośrednie poprzez wytworzenie wartości dodanej dla mieszkańców i interesariuszy partnerstwa.

Zasoby

W trakcie prac nad raportem diagnostycznym obszaru partnerstwa zostały zidentyfikowane zasoby partnerstwa, które obejmują wszystkie użyteczne elementy występujące na terenie partnerstwa, potrzebne do wytworzenia wyrobu, usługi, oferty definiującej funkcje obszaru funkcjonalnego. Lokalne zasoby mogą mieć charakter materialny i niematerialny, występować na terenie partnerstwa powszechnie lub jednostkowo (tylko u jednego partnera).

Za najważniejsze zasoby partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego uznano:

- **zasoby związane ze środowiskiem naturalnym:**
- Beskid Wyspowy, Gorce, czyste powietrze, czyste środowisko, lasy / drewno, rzeki i potoki, wody mineralne i geotermy, krowa rasy „polskiej czerwonej”, walory krajobrazowo-przyrodnicze (Natura 2000), Gorczański Park Narodowy, Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu, Rezerwat Drzewa Bukowego na Śnieżnicy
- **zasoby instytucjonalne:**
- Pływalnia Limanowska (ośrodek rekreacyjny), Strefa Aktywności Gospodarczej w Limanowej, Powiatowe Centrum Informacji Turystycznej, Muzeum Ziemi Limanowskiej i Izby Regionalne, Limanowski Dom Kultury, Orkanówka w Porębie Wielkiej, Muzeum I Pułku Strzelców Podhalańskich Armii Krajowej w Szczawie
- **zasoby infrastrukturalne:**
- szlaki papieskie, ścieżki i szlaki historyczne, szlaki i trasy turystyczne, szlaki konne w Gorcach i w Beskidzie, infrastruktura sportowo-rekreacyjna (siłownie zewnętrzne, place zabaw) i turystyczna (wieże widokowe), oferta hotelarsko-gastronomiczna, trasy rowerowe zjazdowe, ścieżki rowerowe, wyciągi narciarskie, trasy narciarskie zjazdowe i biegowe, tężnia solankowa w Porębie Wielkiej, rozbudowana baza edukacyjna (w tym szkolnictwo profilowane – artystyczne), oferta uzdrowska, rozlewnie wód mineralnych
- **zasoby związane z dziedzictwem kulturowym, w tym wydarzeniami historycznymi i tradycjami:**
- sanktuaria, cmentarze wojenne, kultywowanie tradycji kolędniczej, charakterystyczne dla regionu stroje, kuchnia regionalna, różnorodność grup etnicznych, kultura i tradycja Zagórzan, tradycje Białych Górali, zabytkowe kapliczki i kaplice przydrożne, zabytkowe dworki (np. w Kamienicy), bogata architektura sakralna (w tym kościoły drewniane), aktywność kół gospodyń

wiejskich, tradycje muzyki, tańców, gawędziarstwa i pieśni regionalne, tradycja sztuki ludowej i rękodzieła, tradycja Lachów Limanowskich, tradycja Lachów Szczyrzyckich, wydarzenia historyczne np. Bitwa pod Limanową, Limanowska Słaza, Krzyż Miejskiej Góry w Limanowej, Zagórzańskie Dziedziny, zabytkowy pociąg RETRO na trasie Galicyjskiej Kolei Transwersalnej (linia kolejowa Chabówka – Nowy Sącz), kompleks klasztorny OO. Cystersów wraz z muzeum klasztornym w Szczyrzycu

- **zasoby związane z rozpoznawalnością obszaru oraz szczególnymi umiejętnościami i cechami mieszkańców:**
- religijność mieszkańców, góralska mentalność, przyrost naturalny, przedsiębiorczość mieszkańców, Odkryj Beskid Wyspowy, rękodzieło i sztuka ludowa, sadownictwo, hodowla krów rasy „polskiej czerwonej”, hodowla owiec, pszczelarstwo (Linia pszczół Carnica z Dobrej), soki Tymbark, stolarstwo/ciesielstwo/budowlanka
- **zasoby ludzkie (ludzie żyjący w przeszłości i obecnie):**
- dr Sebastian Flizak, Jan Kanty Andrusikiewicz, Barbara Panaś, Leopold Węgrzynowicz, Justyna Kowalczyk, Władysław Orkan, Stanisław Dobrowolski, Stanisław Ciężadlik, ks. Józef Stabrawa, inż. Józef Marek.

Na podstawie zidentyfikowanych zasobów ustalono listę produktów lokalnych.

Produkty

Lokalne produkty to rzeczy materialne, zdarzenia, usługi, które są oferowane i przynoszą korzyść bezpośrednią (dochody) lub pośrednią wyrażoną przez wartość dodaną dla obszaru, dla mieszkańców, dla interesariuszy.

Członkowie Grupy Roboczej wskazali szeroki katalog produktów. W trakcie warsztatów przeprowadzono analizę produktów dla wyłonienia tych kluczowych dla partnerstwa pod kątem dwóch parametrów: wartości dodanej dla całego partnerstwa oraz potencjału i perspektyw rozwojowych produktu w układzie całego partnerstwa.

Kluczowe produkty dla rozwoju obszaru partnerstwa zostały podzielone na 3 kategorie:

- **produkty lokalne związane z kulturą i dziedzictwem kulturowym:**
- międzygminne wydarzenia, charakterystyczne imprezy regionalne np. Letnie koncerty kameralne w Dobrej, Festiwal Śliwki, Miodu i Sera, Festiwal „Beskidzkie rytmy i smaki”; Małopolski Szlak Architektury Drewnianej; zabytkowy pociąg RETRO na trasie Galicyjskiej Kolei Transwersalnej (linia

kolejowa Chabówka – Nowy Sącz); produkty rękodzielnictwa regionalnego i sztuki ludowej; zespoły regionalne

- **produkty lokalne związane ze sportem, rekreacją i turystyką:**
- turystyka piesza i weekendowa; trasy rowerowe zjazdowe w Kasinie Wielkiej; kompleks rekreacyjno-wypoczynkowy wraz z Pływnią Limanowską (kręgielnie, sauny). wieże widokowe z zapleczem turystycznym; Wyścig Górski Limanowa Przełęcz pod Ostrą; trasy narciarskie i rowerowe wokół Góry Mogielica; oferta turystyczno-rekreacyjna; wyciągi narciarskie (Kasina Ski, Limanowa Ski, Lubomierz Ski, Tobołów, Laskowa – Kamionna)
- **produkty lokalne związane z gospodarką:**
- firmy zatrudniające powyżej 100 pracowników: „Gold Drop”, „Limatherm”, Meblomet, Laskopol, Emiter, firma Joniec, Wolimex,; przetwórstwo owoców; tartaczniactwo; soki i napoje „Tymbark”; firmy budowlane.

Zidentyfikowane produkty nie stanowią zamkniętego katalogu. Duża dostępność zasobów umożliwi generowanie kolejnych produktów, które posiadają duży potencjał rozwojowy i będą generować korzyści dla partnerstwa, a przede wszystkim mieszkańców i wszystkich interesariuszy.

1.9.2. Bariery, problemy, deficyty obszaru partnerstwa

W oparciu o rozmowy indywidualne z przedstawicielami partnerstw, spotkania i warsztaty z Grupą Roboczą, analizę danych zastanych, badania młodzieży, mieszkańców i liderów lokalnych zidentyfikowano bariery, problemy i deficyty obszaru partnerstwa. Poszukiwanie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy nimi pozwoliło na wskazanie kluczowego problemu obszaru partnerstwa wraz z problemami niższego rzędu, które na niego wpływają. Określono zarówno przyczyny, jak i skutki tych zjawisk.

Jako kluczowy problem obszaru partnerstwa zdefiniowano **ograniczenia we wzroście atrakcyjności obszaru partnerstwa jako miejsca do życia**. Na problem kluczowy wpływają problemy niższego rzędu, które zostały zidentyfikowane w analizowanych na etapie diagnozy obszarach rozwojowych. Są to:

- starzenie się społeczeństwa:
- przyczyny problemu: migracje, wydłużenie czasu trwania życia i malejący przyrost naturalny, brak atrakcyjnych i dobrze płatnych miejsc pracy dla osób młodych, niewystarczająca oferta kształcenia i kontynuacji nauki
- Na podstawie analizy
- niezadawalający potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki:
- przyczyny problemu: kwalifikacje pracowników niedostosowane do rynku pracy, niskie wynagrodzenia, niska atrakcyjność ofert pracy, niedopasowanie

kierunków kształcenia do ofert pracy, mało zróżnicowane oferty pracy, szczególnie dla kobiet i osób z wyższym wykształceniem, mało terenów inwestycyjnych, niewystarczające zasoby (inkubatory, IOB itp.) wspierające otwarcie i prowadzenie własnej firmy, ograniczenia inwestycyjne wynikające z ukształtowania terenu oraz obowiązujących form ochrony przyrody, rozdrobnione gospodarstwa rolne,

- niezadawalająca jakość środowiska:
- przyczyny problemu: niska emisja, stosowanie tradycyjnych, nieekologicznych źródeł paliw, duże natężenie ruchu samochodowego (szczególnie na terenach miejskich),
- niedostatecznie wykorzystywany i zagospodarowany potencjał turystyczny:
- przyczyny problemu: słabo rozwinięta infrastruktura okołoturystyczna (noclegowa, gastronomiczna), niedostatecznie rozwinięta baza i infrastruktura turystyczna,
- niska dostępność komunikacyjna:
- przyczyny problemu: brak obwodnic miast, brak alternatywnych form komunikacji, niewystarczająca siatka połączeń transportu publicznego, niezadawalające skomunikowanie z większymi miastami,
- niewystarczająca dostępność usług komunalnych:
- przyczyny problemu: rozproszona zabudowa, wysokie koszty inwestycji infrastrukturalnych (ograniczona ilość środków finansowych w budżetach gmin na inwestycje infrastrukturalne), niewystarczająco rozwinięta sieć wodno-kanalizacyjna.

Przyczyny problemów niższego rzędu często są połączone ze sobą, np. na migracje osób młodych wpływają zarówno nieatrakcyjne miejsca pracy oraz niskie zarobki, jak i niewystarczająca oferta kształcenia i brak możliwości kontynuacji nauki.

W przypadku braku podjęcia działań w powyżej zdefiniowanych obszarach problemowych przewiduje się następujące skutki:

- migracje zarobkowe,
- pogarszająca się sytuacja materialna mieszkańców,
- wydłużenie okresu aktywności zawodowej,
- zmiana modelu opieki nad osobami starszymi,
- wzrost kosztów usług zdrowotnych i społecznych,
- negatywne konsekwencje społeczne (rodzinne) emigracji zarobkowej,
- mało atrakcyjna oferta inwestycyjna obszaru partnerstwa,
- małe zainteresowania przedsiębiorców inwestowaniem na obszarze partnerstwa,
- niskie wpływy z podatków PIT i CIT,

- smog w sezonie grzewczym,
- pogarszający się stan zdrowia mieszkańców,
- niski stopień konkurencyjności lokalnej oferty turystycznej.

Zidentyfikowane problemy, ich przyczyny i skutki zostały zobrazowane na rysunku przedstawiającym drzewo problemów (zob. rys. 2).

W badaniu opinii na temat Raportu diagnostycznego mieszkańcy oceniali m.in. istotność zdiagnozowanych problemów. Z problemem głównym „Ograniczenia we wzroście atrakcyjności obszaru partnerstwa jako miejsca do życia” zgadza się 66% respondentów. Za najistotniejsze problemy niższego rzędu mieszkańcy uznali: „niedostatecznie wykorzystany i zagospodarowany potencjał turystyczny” (88% respondentów), „niska dostępność komunikacyjna” (85% odpowiedzi), „niezadowalający potencjał i konkurencyjność gospodarki” (84% respondentów). Jako najmniej istotny problem oceniono: „niezadowalającą jakość środowiska” (67% respondentów).

Rys. 2. Drzewo problemów

Źródło: opracowanie własne.

1.9.3. Potencjały, bariery, problemy obszaru oraz potrzeby mieszkańców partnerstwa

Na etapie diagnozy przeprowadzono badania ankietowe młodzieży, mieszkańców oraz liderów lokalnych. Ich wyniki pozwalają poznać opinie badanych na temat atrakcyjności obszaru partnerstwa, ale dostarczają również informacji o jego atutach i deficytach oraz działaniach, które powinny zostać zrealizowane w pierwszej kolejności.

W tabeli poniżej przedstawiono syntezę wyników przeprowadzonych badań.

Tabela 1. Wyniki badań młodzieży, mieszkańców oraz liderów lokalnych – synteza.

	Młodzież	Mieszkańcy	Liderzy lokalni
Obszar partnerstwa to dobre miejsce do życia i rozwoju	dobrze – 63% złe – 23% trudno powiedzieć – 14%	dobrze – 72% złe – 18% trudno powiedzieć – 10%	dobrze – 94% złe – 6%
Atuty obszaru partnerstwa⁵	Więzi i tradycje rodzinne Relacje z przyjaciółmi, znajomymi Lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historia	Lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historia Więzi i tradycje rodzinne Relacje z przyjaciółmi, znajomymi	Więzi i tradycje rodzinne Atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa, zabytki Bezpieczeństwo oraz lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historia
Deficyty obszaru partnerstwa⁶	Wysokość zarobków i płac Oferty pracy, rynek pracy	Oferty pracy, rynek pracy Wysokość zarobków i płac oraz możliwości kontynuowania	Wysokość zarobków i płac Oferty pracy, rynek pracy

⁵ Wybrano odpowiedzi z najwyższą liczbą wskazań w każdej z badanych grup.

⁶ jw.

	Możliwości kontynuowania nauki, kształcenia się	nauki, kształcenia się	Możliwości kontynuowania nauki, kształcenia się oraz dostępność i ceny mieszkań
Konieczne przedsięwzięcia⁷	Oferta edukacyjna Dostępne mieszkania Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości oraz zakładania firm	Dostępna opieka zdrowotna Atrakcyjna infrastruktura i warunki życia mieszkańców Połączenia komunikacyjne z regionem i światem (w tym drogi) oraz zwiększenie atrakcyjności (oferty) turystycznej/ kulturalnej	Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości oraz zakładania firm Połączenia komunikacyjne z regionem i światem (w tym drogi) Dostępna opieka zdrowotna

Źródło: opracowanie własne.

1.10. Kluczowe determinanty potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa

Dostępne zasoby, kluczowe produkty partnerstwa oraz wnioski z przeprowadzonej diagnozy pozwoliły na wskazanie determinant potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa. Mogą one pozytywnie lub negatywnie wpływać na potencjał rozwojowy partnerstwa. Determinanty mogą mieć charakter mierzalny i niemierzalny.

⁷ jw.

Wspólnie z Grupą Roboczą zidentyfikowano czynniki rozwoju, które następnie zostały poddane hierarchizacji. Dokonano ich oceny pod kątem tego, czy wzmacniają lub osłabiają potencjał partnerstwa oraz eliminują lub pogłębiają zidentyfikowane problemy.

Tabela 2. Hierarchizacja czynników rozwoju

	wzmacnia potencjał	osłabia potencjał	rozwiązuje problemy	pogłębia problemy
dobra oferta (klimat) dla przedsiębiorczości	91,7	8,3	91,7	8,3
synergia działalności gmin w obszarze turystyki	100,0	0,0	100,0	0,0
rozwój i jakość infrastruktury	91,7	8,3	91,7	8,3
organizacja wydarzeń społeczno-kulturalno-biznesowych (integrujących lokalną społeczność i przyciągających ludzi z zewnątrz)	100,0	0,0	91,7	8,3
działania proekologiczne	100,0	0,0	83,3	16,7
turystyka (oferta i infrastruktura)	91,7	8,3	91,7	8,3
aktywność społeczeństwa	100,0	0,0	91,7	8,3
dostępność komunikacyjna	83,3	16,7	75,0	25,0
edukacja	83,3	16,7	100,0	0,0
rozwój oraz dostępność usług publicznych i prywatnych	100,0	0,0	91,7	8,3
dostępność dobrze płatnych miejsc pracy	75,0	25,0	75,0	25,0
walory przyrodniczo-krajobrazowe	100,0	0,0	100,0	0,0
walory kulturowe i turystyczne	91,7	8,3	91,7	8,3
bezpieczeństwo	100,0	0,0	100,0	0,0

	wzmacnia potencjał	osłabia potencjał	rozwiązuje problemy	pogłębia problemy
potencjał administracyjny	91,7	8,3	100,0	0,0
dostępność technologii informatycznych/szerokopasmowy internet	83,3	16,7	75,0	25,0
dostosowanie oferty szkół zawodowych do potrzeb rynku pracy	83,3	16,7	91,7	8,3
gościnność	100,0	0,0	100,0	0,0
integracja działań	83,3	16,7	100,0	0,0

Źródło: opracowanie własne.

Stanowią one podstawą do określenia kluczowych wyzwań i kierunków strategicznej interwencji i współpracy.

1.11. Kluczowe wyzwania, kierunki strategicznej interwencji i współpracy

Na podstawie ocenionych wcześniej determinant, wspólnie z Grupą Roboczą wybrano te, które mają największy wpływ na poprawę sytuacji na obszarze całego partnerstwa – są to kluczowe wyzwania. Stanowią one podstawę do wyznaczenia kierunków strategicznej interwencji i współpracy obszaru partnerstwa.

Tabela 3. Kluczowe wyzwania i kierunki strategicznej interwencji partnerstwa

Kluczowe wyzwanie	Kierunki strategicznej interwencji i współpracy
działania proekologiczne	zintensyfikowanie działań na rzecz ochrony środowiska naturalnego
turystyka	wzmocnienie funkcji turystycznej w oparciu o walory przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowe

Kluczowe wyzwanie	Kierunki strategicznej interwencji i współpracy
dostępność komunikacyjna	poprawa dostępności komunikacyjnej wewnętrznej i zewnętrznej
aktywność społeczeństwa	pobudzenie aktywności społecznej
infrastruktura	rozwój infrastruktury, poprawa jej dostępności i jakości
synergia działań gmin w obszarach turystyki, komunikacji, infrastruktury społecznej	intensyfikacja wspólnych działań na rzecz rozwoju turystyki, komunikacji
dobra oferta (klimat) dla przedsiębiorczości	stworzenie uwarunkowań dla rozwoju przedsiębiorczości wykorzystujących lokalne zasoby

Źródło: opracowanie własne.

Swoją opinię o zidentyfikowanych kluczowych wyzwaniach oraz kierunkach strategicznej interwencji wyrazili również mieszkańcy obszaru partnerstwa. W badaniu dotyczącym opinii na temat Raportu diagnostycznego za najistotniejsze kluczowe wyzwania uznano: „infrastrukturę” – 95% respondentów, „turystykę” – 90%, „dostępność komunikacyjną” – 84% oraz „aktywność społeczeństwa” – 80%. Wszystkie zidentyfikowane kierunki strategicznej interwencji i współpracy w badaniu uzyskały bardzo wysoką liczbę wskazań. Jako najpilniejsze wskazano: „rozwój infrastruktury, poprawa jej dostępności i jakości” – 95%, „wzmocnienie funkcji turystycznej w oparciu o walory przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowe” – 92%, „intensyfikacja wspólnych działań na rzecz rozwoju turystyki, komunikacji” oraz „stworzenie uwarunkowań dla rozwoju przedsiębiorczości wykorzystujących lokalne zasoby” – 89%.

Kluczowe wyzwania oraz kierunki strategicznej interwencji posłużyły do określenia działań, które partnerstwo chce podjąć w celu rozwoju obszaru oraz rozwiązania zdiagnozowanych problemów. Zidentyfikowane działania będą służyły poprawie sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru partnerstwa i staną się podstawą do określenia projektów strategicznych.

Tabela 4. Działania stanowiące odpowiedź na kluczowe wyzwania i kierunki strategicznej interwencji Partnerstwa.

Lp.	Zidentyfikowane działania
1	<p>edukacja ekologiczna mieszkańców:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kampanie informacyjne dla mieszkańców w zakresie wymiany pieców, odnawialnych źródeł energii, oszczędzania wody oraz zagospodarowania wód deszczowych, dbałości o wspólną przestrzeń publiczną oraz otoczenie • kampanie edukacyjne w szkołach, przedszkolach, żłobkach • organizacja wydarzeń angażujących mieszkańców
2	<p>rozwój lokalnych źródeł czystej energii z OZE</p> <ul style="list-style-type: none"> • podniesienie bezpieczeństwa i samowystarczalności energetycznej
3	<p>poprawa stanu środowiska naturalnego w zakresie jakości powietrza, ochrony ziemi i oczyszczania ścieków:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowa/modernizacja sieci kanalizacyjno-wodociągowej, w tym budowa systemu oczyszczalni ścieków (przydomowych oraz komunalnych) • zabezpieczenie obszaru w zaopatrzenie w wodę • wzmocnienie systemu segregacji odpadów komunalnych • rozwój błękitnej i zielonej infrastruktury • gazyfikacja terenów wiejskich • termomodernizacja budynków • ograniczenie niskiej emisji
4	<p>tworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej i rekreacyjno-wypoczynkowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa dostępności do miejsc i obiektów atrakcyjnych turystycznie, kulturowo i rekreacyjnie • rozbudowa infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, w tym tworzenie uwarunkowań do rozwoju usług związanych z turystyką • rozwój i promocja ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych • rozbudowa miejsc do spędzania czasu wolnego • promocja obszaru partnerstwa, jego atrakcji turystycznych, dziedzictwa kulturowego oraz produktów lokalnych • współpraca z przedsiębiorcami z branży hotelarskiej, gastronomicznej, rękodzielniczej oraz innymi podmiotami działającymi w obszarze turystyki, rekreacji i kultury
5	<p>poprawa dostępności komunikacyjnej wewnętrznej i zewnętrznej obszaru partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój międzygminnej komunikacji autobusowej, w tym współpraca z lokalnymi przewoźnikami

	<ul style="list-style-type: none"> • budowa/modernizacja infrastruktury drogowej, w tym budowa parkingów i dróg prowadzących do miejsc turystycznych • budowa obwodnic miasta Limanowej i miasta Mszany Dolnej • lobbing/działania na rzecz większej dostępności zewnętrznej (połączenia drogowe z Krakowem, budowa linii kolejowej Podłęże – Piekietko oraz modernizacja linii kolejowej Chabówka – Nowy Sącz)
6	<p>budowa społeczeństwa obywatelskiego i tożsamości lokalnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizacja wydarzeń społeczno-kulturalnych aktywizujących społeczność, w tym konkursów dla mieszkańców • włączanie społeczności lokalnej w procesy decyzyjne • tworzenie miejsc aktywności lokalnej • tworzenie sieci współpracy pomiędzy samorządami, mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami • wspieranie inicjatyw oddolnych
7	<p>rozwój przedsiębiorczości i atrakcyjności gospodarczej obszaru partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie terenów inwestycyjnych pod strefy aktywności gospodarczej oraz pozyskiwanie inwestorów • nawiązywanie stałej współpracy samorządów z lokalnymi przedsiębiorcami, • promocja lokalnych przedsiębiorców • rozwój szybkiego internetu • wsparcie i zachęcanie do współpracy pomiędzy podmiotami lokalnego rynku pracy

Źródło: opracowanie własne.

2. Cele partnerstwa

Na podstawie wniosków z diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i środowiskowej, zdiagnozowanych barier, problemów i deficytów oraz zidentyfikowanych potencjałów określono główne priorytety oraz zdefiniowano cele partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego w perspektywie 2029 roku.

Misja partnerstwa

Misja partnerstwa to jego cel nadrzędny, oparty o kluczowe wartości, wokół których zawiązało się partnerstwo i który będzie niezmienny w całym okresie jego trwania.

Misją partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego są wspólne działania na rzecz **zrównoważonego ożywienia turystycznego i gospodarczego obszaru partnerstwa**.

Cel główny (wizja)

Dla urzeczywistnienia wizji rozwoju partnerstwa wskazano cel główny: **„Podniesienie atrakcyjności obszaru partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego zapewniające wysoką jakość życia, pracy i wypoczynku”**.

Cel główny odpowiada na najistotniejsze problemy partnerstwa tj

- starzenie się społeczeństwa,
- niezadawalający potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki:
- niezadawalająca jakość środowiska:
- niedostatecznie wykorzystywany i zagospodarowany potencjał turystyczny:
- niska dostępność komunikacyjna:
- niewystarczająca dostępność usług komunalnych.

W brzmieniu misji podkreślenia wymaga przymiotnik „zrównoważony”. Partnerzy interpretują go w duchu wyzwań milenijnych stawianych przez ONZ jako rozwój gospodarczy z poszanowaniem środowiska budowany na partnerstwie ze społecznością lokalną.

W zakresie środowiska oznacza to ochronę zasobów naturalnych (główny zasób partnerstwa – podstawa rozwoju turystyki), efektywność energetyczną, ograniczenie emisji, wykorzystanie OZE, budowanie lokalnej demokracji energetycznej.

W zakresie społeczności lokalnej rozwój powinien bazować na lokalnym kapitale ludzkim, prowadzić do wzrostu zatrudnienia i przyczyniać się do tworzenia wyższej jakości miejsc pracy oraz do poprawy warunków życia mieszkańców.

Powyższe elementy usytuowane są w przestrzeni Partnerstwa, a jednocześnie bezpośrednio lub pośrednio ją kształtują to pozwala wykorzystać zintegrowane, terytorialne podejście do rozwoju.

Cele strategiczne

W oparciu o sformułowaną misję Partnerstwa, a także zidentyfikowane na etapie diagnozy kluczowe wyzwania i kierunki interwencji oraz współpracy zdefiniowano cele strategiczne obszaru partnerstwa:

Cel 1. Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa

Cel 2. Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego

Cele odpowiadają na zdiagnozowane problemy, wykorzystują potencjały obszaru i będą przyczyniać się do ich wzmocnienia.

Podejście zintegrowane

Definiując misję oraz cele strategiczne w ramach **podejścia zintegrowanego** uwzględniono cztery wymiary rozwoju, tj.: społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny. W strategii położono duży nacisk na wymiar gospodarczy oraz środowiskowy.

Partnerzy i interesariusze przywiązują dużą wagę do planowania celów, działań i projektów w sposób funkcjonalny – **integrując** je w różnych płaszczyznach:

- Integracja na poziomie celów – wzajemne powiązania zakresu celów strategicznych, wynikających z nich projektów oraz ich rezultatów (**integracja strategiczna**).
- Integracja na poziomie projektów i ich wiązek – przygotowywanie projektów uwzględniających poszczególne wymiary (gospodarczy, społeczny,

środowiskowy, przestrzenny); wykorzystanie zadań inwestycyjnych (rozwój infrastruktury) i nie inwestycyjnych (rozwój kapitału ludzkiego i społecznego); korzystanie z rezultatów wcześniejszych projektów (**integracja projektowa**).

- Integracja w obszarze działań organizacyjnych pomiędzy partnerami oraz zaangażowanie interesariuszy – wspólna praca nad celami, projektami oraz ich wdrażaniem, a także współpraca na etapie eksploatacji rezultatów zrealizowanych projektów (**integracja funkcjonalna**).
- Uwzględnienie priorytetów polityki rozwojowej stanowionej na wyższym szczeblu, która oznacza spójność ze „Strategią Rozwoju Województwa - Małopolska 2030”, „Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030” oraz celami polityki spójności 2021-2027 oraz na niższym szczeblu - priorytety rozwojowe poszczególnych samorządów jak i innych strategii terytorialnych (**integracja kontekstowa**).

Ta wielopłaszczyznowa integracja została zapewniona przez ścisłą współpracę doświadczonych partnerów oraz współpracę z interesariuszami na poszczególnych etapach procesu strategicznego. Analiza potencjałów i wyzwań (odpowiedź na problemy), identyfikacja projektów, ich wiązek, kierunków działań oraz celów strategicznych koncertowała się wokół turystyki jednak zadbano o to, aby interwencja strategiczna pozytywnie oddziaływała na aspekty społeczne (warunki życia mieszkańców), gospodarcze (dochody mieszkańców), środowiskowe i przestrzenno-funkcjonalne (ochrona środowiska i efektywne zarządzanie przestrzenią).

Wskazane w poniższych opisach celów kierunki działań mają szeroki charakter. Wynika to z ustaleń prac warsztatowych i konsultacji z interesariuszami. Z jednej strony - realizacja celów, w znacznej mierze, zależy od samorządów tworzących Partnerstwo, ich działań i determinacji, które przełożą się na konkretne projekty. Z drugiej strony, rozwój Partnerstwa jest determinowany wieloma czynnikami niezależnymi od samorządów lokalnych. To lokalni przedsiębiorcy jako główni interesariusze będą przyczyniać się do realizacji wyznaczonych celów poprzez swoje bezpośrednie działania. Dotyczy to także obszaru ochrony środowiska i transformacji energetycznej (rozwiązania prawne, technologie) oraz dostępności komunikacyjnej (rola aktorów ponadlokalnych). Ten dwoisty charakter celów sprawia, że kierunki działań i typy projektów w strategii mają szerszy zakres i kontekst, niż jedynie interwencja samorządów lokalnych.

Kluczowe obszary wsparcia (koncentracja) zostały wskazane w ramach projektów i ich wiązek, które realizowało będzie Partnerstwo oraz jego członkowie.

Cel 1. Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa

Cel 1 odnosi się do ochrony kluczowego zasobu Partnerstwa - środowiska naturalnego. Stanowi on zintegrowane uzupełnienie Celu 2.

Cel ten obejmuje wymiary rozwoju tj. społeczny, środowiskowy, przestrzenny, ale będzie też oddziaływał na cel gospodarczy.

Działania ukierunkowane na osiągnięcie celu obejmują m.in.:

- poprawa stanu środowiska naturalnego w zakresie jakości powietrza, ochrony ziemi i oczyszczania ścieków
- rozwój lokalnych źródeł czystej energii z odnawialnych źródeł energii,
- optymalizacja systemu gospodarki wodno-ściekowej
- wykonanie instalacji OZE
- budowanie świadomości ekologicznej i klimatycznej mieszkańców oraz turystów.

Tabela 5 Charakterystyka celu strategicznego nr 1

Cel 1: Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa	
Problemy, na jakie odpowiada cel	<ul style="list-style-type: none">• niezadawalająca jakość środowiska,• niewystarczająca dostępność usług komunalnych.
Potencjały obszaru, które będą wykorzystywane i wzmacniane w trakcie dążenia do osiągnięcia celu	<ul style="list-style-type: none">• zasoby związane ze środowiskiem naturalnym,• zasoby instytucjonalne,• zasoby infrastrukturalne,• zasoby związane z dziedzictwem kulturowym, w tym wydarzeniami historycznymi i tradycjami.
Wyzwania i kierunki, z którymi cel jest powiązany	<ul style="list-style-type: none">• działania proekologiczne – zintensyfikowanie działań na rzecz ochrony środowiska naturalnego,• infrastruktura – rozwój infrastruktury, poprawa jej dostępności i jakości,

	<ul style="list-style-type: none"> • synergia działań gmin w obszarach turystyki, komunikacji, infrastruktury społecznej – intensyfikacja wspólnych działań na rzecz rozwoju turystyki, komunikacji.
Terytorialność celu	Obszar całego partnerstwa.

Źródło: opracowanie własne.

Cel 2. Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego

Cel 2 ma charakter przekrojowy, obejmuje główny zakres interwencji strategicznej dotyczący rozwoju turystyki.

Cel ten obejmuje wszystkie wymiary rozwoju tj. społeczny, środowiskowy, przestrzenny oraz gospodarczy. Realizacja celu poprzez wykorzystanie potencjałów endogennych obszaru partnerstwa przyczyni się do wzrostu konkurencyjności lokalnej gospodarki oraz atrakcyjności obszaru partnerstwa jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej, życia, pracy oraz wypoczynku.

Działania ukierunkowane na osiągnięcie celu obejmują:

- ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych
- tworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej, rozwój infrastruktury turystycznej
- rozwój infrastruktury rowerowej - budowa szlaków rowerowych oraz biegowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą
- ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury,
- poprawę dostępności komunikacyjnej wewnętrznej i zewnętrznej obszaru partnerstwa, budowa obwodnic miasta Limanowa i miasta Mszany Dolnej,
- budowę społeczeństwa obywatelskiego i tożsamości lokalnej,
- rozwój przedsiębiorczości i atrakcyjności gospodarczej obszaru partnerstwa.

Tabela 6 Charakterystyka celu strategicznego nr 2

Cel 2: Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego	
Problemy, na jakie odpowiada cel	<ul style="list-style-type: none"> • starzenie się społeczeństwa, • niezadawalający potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki,

	<ul style="list-style-type: none"> • niedostatecznie wykorzystywany i zagospodarowany potencjał turystyczny, • niska dostępność komunikacyjna.
Potencjały obszaru, które będą wykorzystywane i wzmocnione w trakcie dążenia do osiągnięcia celu	<ul style="list-style-type: none"> • zasoby związane ze środowiskiem naturalnym, • zasoby instytucjonalne, • zasoby infrastrukturalne, • zasoby związane z dziedzictwem kulturowym, w tym wydarzeniami historycznymi i tradycjami, • zasoby związane z rozpoznawalnością obszaru oraz szczególnymi umiejętnościami i cechami mieszkańców, • zasoby ludzkie (ludzie żyjący w przeszłości i obecnie).
Wyzwania i kierunki, z którymi cel jest powiązany	<ul style="list-style-type: none"> • turystyka – wzmocnienie funkcji turystycznej w oparciu o walory przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowe, • dostępność komunikacyjna – poprawa dostępności komunikacyjnej wewnętrznej i zewnętrznej, • aktywność społeczeństwa – pobudzenie aktywności społecznej, • synergia działań gmin w obszarach turystyki, komunikacji, infrastruktury społecznej – intensyfikacja wspólnych działań na rzecz rozwoju turystyki, komunikacji, • dobra oferta (klimat) dla przedsiębiorczości – stworzenie uwarunkowań dla rozwoju przedsiębiorczości wykorzystujących lokalne zasoby.
Terytorialność celu	Obszar całego partnerstwa.

Źródło: opracowanie własne.

Cele strategiczne wpisują się w cele Programu Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027. W zakresie celu głównego (wizja) oraz celu 2 to bezpośrednia korelacja z dedykowanym dla IIT celem 5(ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie oraz z celem FEM z obszaru ochrony środowiska oraz transportu. W przypadku celu 1 występuje pośrednia korelacja z celami FEM z obszaru transformacji energetycznej i ochrony środowiska.

Tabela 7. Spójność celów Strategii z celami Programu Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027

Strategia terytorialna obszaru Partnerstwa	Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027
<p>Cel główny (wizja) Podniesienie atrakcyjności obszaru partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego zapewniające wysoką jakość życia, pracy i wypoczynku</p>	<p>CP 5 – Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych pośrednio także cele: CP 1, CP 2, CP 3</p>
<p>Cel 1: Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa</p>	<p>2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych 2(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, 2(vii) wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia Priorytet FEMP.02 Fundusze europejskie dla środowiska</p>
<p>Cel 2: Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego</p>	<p>5(ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie Priorytet FEMP.07 Fundusze europejskie dla wspólnot lokalnych</p>

Źródło: opracowanie własne.

3. Planowane produkty i rezultaty

1. Spójność efektów strategii z Programem FEM 2021-2027

Produkty i rezultaty będące następstwem interwencji strategicznej bezpośrednio przyczyniają się do realizacji wskaźników Programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 wskazanych w poniższej tabeli.

Tabela 8. Planowane produkty i rezultaty - wskaźniki

Cel 1: Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa	
Produkty	Rezultaty
WLWK-RCO019 - Budynek publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej WLWK-PLRO029 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej w warunkach wysokosprawnej kogeneracji WLWK-PLRO027 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł OZE WLWK-PLRO026 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł OZE WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	WLWK-RCR032 - Dodatkowa moc zainstalowana odnawialnych źródeł energii WLWK-PLRR015 - Ilość wytworzonej energii elektrycznej i cieplnej w warunkach wysokosprawnej kogeneracji WLWK-PLRR013 - Ilość wytworzonej energii elektrycznej ze źródeł OZE WLWK-PLRR011 - Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej WLWK-PLRR073 - Roczne zużycie energii pierwotnej w: budynkach publicznych WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych WLWK-RCR031 - Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna) WLWK-PLRR034 - Zmniejszenie zużycia energii końcowej w wyniku realizacji projektów
Cel 2: Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego	
Produkty	Rezultaty

WLWK-PLRO136 - Długość odnowionych szlaków turystycznych WLWK-PLRO137 - Długość utworzonych szlaków turystycznych WLWK-PLRO135 - Długość wspartych szlaków turystycznych WLWK-PLRO141 - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR) WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem WLWK-PLRO139 - Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem WLWK-PLRR062 - Roczna liczba turystów korzystających ze szlaków rowerowych WLWK-PLRR082 - Roczna liczba turystów korzystających ze wspartych szlaków turystycznych
---	---

Źródło: opracowanie własne.

3.1. Wskaźniki monitorowania i ewaluacji strategii

System monitorowania bazuje na wskaźnikach, które umożliwią rzetelną i prawidłową ocenę postępów w realizacji Strategii.

Na potrzeby monitoringu i oceny realizacji Strategii przyjęto następujące założenia:

- wskaźniki rezultatu strategicznego – określają stopień osiągnięcia celów określonych w Strategii; dla tych wskaźników zostaną określone wartości bazowe (wyjściowe) i referencyjne (docelowe),
- wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego – odnoszą się do efektów realizacji poszczególnych projektów strategicznych i zostały zdefiniowane w fiskach projektowych.

Do czasu zakończenia prac nad Strategią nie została opracowana lista wskaźników dla nowego okresu programowania na lata 2021-2027. Dlatego podjęto decyzję, że na potrzeby oceny postępu realizacji strategii oraz śledzenia efektów wdrażanych projektów wykorzystane zostaną m.in. wskaźniki dedykowane monitorowaniu interwencji w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020 w oparciu o wspólną listę wskaźników kluczowych (WLWK). Strategia zostanie uzupełniona o odpowiednie wskaźniki na podstawie wytycznych poszczególnych Instytucji

Zarządzających niezwłocznie po zatwierdzeniu programów przez Komisję Europejską i Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

Poniższa tabela zawiera zestaw wskaźników, które będą wykorzystywane do monitorowania wdrażania i realizacji celów Strategii. Określono wartości bazowe i docelowe, jednostki miary, źródło danych oraz częstotliwość pomiaru wskaźników.

Tabela 7 Wskaźniki rezultatu strategicznego na potrzeby monitoringu celów strategicznych wraz z informacjami niezbędnymi do monitoringu.

Cel strategiczny / Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka miary	Wartość bazowa (rok 2021)	Wartość docelowa (wynikająca z horyzontu Strategii)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Cel strategiczny nr 1	Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa				
Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	45,3	55	GUS	raz w roku
Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej	%	91,65	95	GUS	raz w roku
Cel strategiczny nr 2	Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego				
Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON	szt.	11 888	13 000	GUS/ MRL / dane z gmin	raz w roku

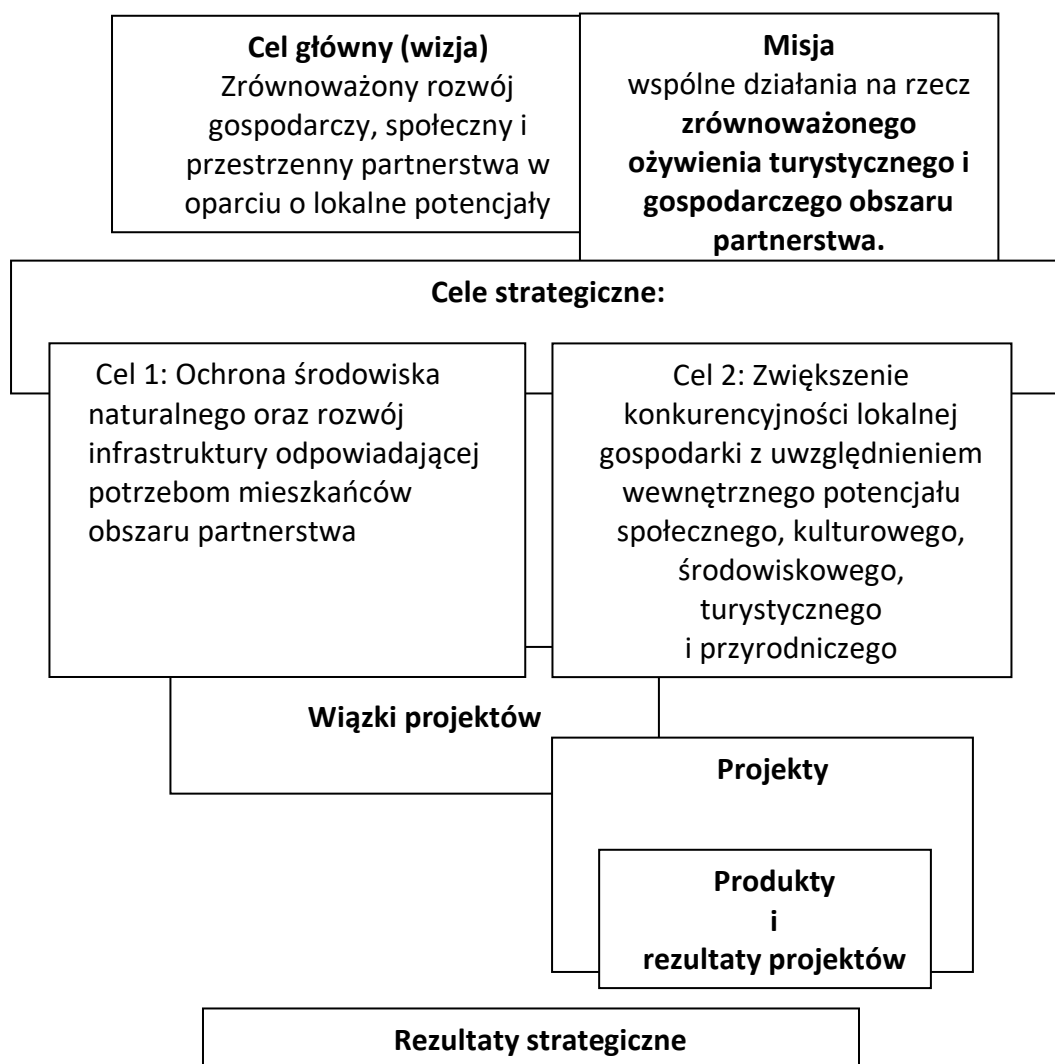
Cel strategiczny / Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka miary	Wartość bazowa (rok 2021)	Wartość docelowa (wynikająca z horyzontu Strategii)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców	nocleg	519,06	750	GUS/ MRL	raz w roku
Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	szt.	2,74	3,1	GUS/ MRL	raz w roku
Zwiedzający muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców	osoby	86	500	GUS	raz w roku
Ścieżki rowerowe na 10 tys. km ²	km	21,0	25,0	GUS/ MRL	raz w roku

Źródło: opracowanie własne.

3.2. Logika interwencji strategicznej

Rysunek 3. Schemat logiki interwencji strategicznej

Problemy	Potencjały
<ul style="list-style-type: none"> starzenie się społeczeństwa, niezadawalający potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki: niezadawalająca jakość środowiska: niedostatecznie wykorzystywany i zagospodarowany potencjał turystyczny: niska dostępność komunikacyjna: 	<ul style="list-style-type: none"> zasoby związane ze środowiskiem naturalnym, zasoby instytucjonalne, zasoby infrastrukturalne, zasoby związane z dziedzictwem kulturowym, w tym wydarzeniami

Źródło: opracowanie własne.

4. Spójność celów Strategii z celami strategii wyższego rzędu i strategii terytorialnych

Cele partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego wpisują się w cele strategii wyższego rzędu. Są spójne z celami wskazanymi w „Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” oraz „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030”, co przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 8. Spójność celów Strategii z celami strategii wyższego rzędu.

Strategia terytorialna obszaru Partnerstwa	Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
Cel nadrzędny: Podniesienie atrakcyjności obszaru partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego zapewniające wysoką jakość życia, pracy i wypoczynku	Cel główny: Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym	Cel główny: efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym
Cel 1: Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej	Obszar tematyczny: Klimat i środowisko; Cel szczegółowy: Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej; Główne kierunki polityki rozwoju: 1. Ograniczanie	Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym; 1.5. Infrastruktura wspierająca dostarczanie usług publicznych i podnoszącej dostępność inwestycyjną obszarów.

Strategia terytorialna obszaru Partnerstwa	Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa	<p>zmian klimatycznych, 2. Gospodarowanie wodą, 4. Edukacja ekologiczna.</p> <p>Obszar tematyczny: Zarządzanie strategiczne rozwojem; Cel szczegółowy: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030; Główne kierunki polityki rozwoju: 2. Współpraca i partnerstwo.</p> <p>Obszar tematyczny: Rozwój zrównoważony terytorialnie; Cel szczegółowy: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach; Główne kierunki polityki rozwoju: 1. Ład przestrzenny, 2. Wsparcie miast, 3. Rozwój obszarów wiejskich, 4. Spójność wewnątrzregionalna i dostępność.</p>	

<p>Cel 2.: Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego</p>	<p>Obszar tematyczny: Gospodarka, Cel szczegółowy: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka; Główne kierunki polityki rozwoju: 2. Konkurencyjność i przedsiębiorczość, 3. Turystyka, 4. Transport, 5. Cyfrowa Małopolska.</p> <p>Obszar tematyczny: Klimat i środowisko; Cel szczegółowy: Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej; Główne kierunki polityki rozwoju: 1. Ograniczanie zmian klimatycznych.</p> <p>Obszar tematyczny: Zarządzanie strategiczne rozwojem; Cel szczegółowy: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030; Główne kierunki polityki rozwoju: 2. Współpraca i partnerstwo, 3. Promocja Małopolski.</p> <p>Obszar tematyczny: Rozwój zrównoważony terytorialnie; Cel szczegółowy: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach; Główne kierunki polityki rozwoju: 1. Ład przestrzenny, 2. Wsparcie miast, 3. Rozwój obszarów wiejskich, 4. Spójność wewnątrzregionalna i dostępność.</p>	<p>Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym; 1.5. Infrastruktura wspierająca dostarczanie usług publicznych i podnoszącej dostępność inwestycyjną obszarów.</p> <p>Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych: 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym.</p> <p>Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie: 3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym.</p>
--	--	--

Źródło: opracowanie własne.

Spójność celów Strategii z celami strategii terytorialnych

Partnerzy angażują się także w inne przedsięwzięcia strategiczne o charakterze terytorialnym. Partnerzy posiadają doświadczenie we współpracy w wymiarze instytucjonalnym. Na obszarze partnerstwa działają dwie Lokalne Grupy Działania:

- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Przyjazna Ziemia Limanowska” jest partnerstwem, w skład którego wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców z terenu dziewięciu gmin: Dobra, Jodłownik, Kamienica, Limanowa, Laskowa, Łukowica, Słopnice i Tymbark oraz gmina miejska – Miasto Limanowa. LGD pełni funkcję instytucji pośredniczącej pomiędzy beneficjentem a województwem małopolskim (Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego) oraz agencją płatniczą – Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.
- Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska zostało powołane przez przedstawicieli dwóch gmin: Mszana Dolna i Niedźwiedź. W nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 LGD poszerzyła swoją działalność o obszar miasta Mszana Dolna. Daje to zatem możliwość ubiegania się o środki unijne zarówno mieszkańcom ww. gmin, jak i miasta.

Ponadto członkowie partnerstwa zaangażowani są w działalność podmiotów, których zadaniem jest m.in. promocja regionu, turystyki i rekreacji, rozwijanie i rozbudowa infrastruktury turystycznej, sportowej i kulturalnej. Wśród tych organizacji można wymienić:

- Lokalną Organizacją Turystyczną Powiatu Limanowskiego, która działa od maja 2019 r. Członkami Stowarzyszenia są: Powiat Limanowski, Lokalna Grupa Działania Przyjazna Ziemia Limanowska, Gorczańska Organizacja Turystyczna oraz osoby fizyczne. Celem stowarzyszenie m.in. promocja powiatu limanowskiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie, tworzenie i rozwój produktów turystycznych.
- Forum Gmin Beskidu Wyspowego tworzy 21 gmin z terenu pięciu powiatów województwa małopolskiego, w tym gminy z obszaru partnerstwa. Do zadań Forum należy przede wszystkim: kreowanie i promowanie pozytywnego i atrakcyjnego wizerunku regionu, wspieranie i popularyzacja lokalnego ruchu turystycznego, poszukiwanie nowatorskich rozwiązań gospodarczych i ekologicznych oraz wykorzystywanie i promocja produktów turystycznych, propagowanie różnych form aktywnej turystyki i rekreacji.

Opracowując zapisy niniejszej strategii terytorialnej (IIT), skoncentrowane na rozwoju turystyki, założono zintegrowane podejście do rozwoju. Planowane w ramach strategii cele są spójne z celami wyznaczonymi w powyżej przywołanych dokumentach, a kierunki działań oraz projekty mają w stosunku do siebie charakter komplementarny.

Partnerstwo i poszczególne jst, a przede wszystkim personalnie członkowie Rady Partnerstwa oraz członkowie Grupy Roboczej są zaangażowani w przygotowanie oraz realizację strategii IIT co zapewnia spójność podejmowanych działań terytorialnych.

Partnerstwo deklaruje, że na poziomie konkretnych projektów nie będzie dochodziło do nakładania się wsparcia ze środków UE w zakresie wymienionych instrumentów terytorialnych.

5. Projekty

Prace nad strategią rozpoczęto od określenia działań, które Partnerstwo chce podjąć w celu rozwoju obszaru oraz rozwiązania zdiagnozowanych problemów. Punktem wyjścia do dyskusji były kluczowe wyzwania oraz kierunki strategicznej interwencji zdefiniowane w raporcie diagnostycznym. Wspólnie z Grupą Roboczą zidentyfikowano szeroki wachlarz działań, które były podstawą do określenia następujących wiązek projektów wpisujących się w cele strategiczne:

- Optymalizacja systemu gospodarki wodno-ściekowej na obszarze partnerstwa w celu ochrony potencjału przyrodniczego
- Sieć szlaków turystycznych - budowa szlaków rowerowych oraz biegowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą
- Rozwój funkcji uzdrowiskowej
- Rozwój infrastruktury turystycznej.

Pomysły te zostały zaprezentowane Radzie Partnerstwa i po uzyskaniu akceptacji przystąpiono do definiowania zadań. W toku prac nad zakresem rzeczowym poszczególnych projektów podjęto decyzję, aby w ramach projektu dostępności komunikacyjnej uwzględnić również komponent dotyczący dostępności cyfrowej. Proces opracowywania strategii prowadzony był w oparciu o warsztaty i spotkania z Grupą Roboczą oraz pracę na wspólnych plikach on-line.

Ścieżka identyfikacji projektów

Proces identyfikacji projektów miał wieloetapowy charakter. Pierwsze koncepcje projektowe, w sposób naturalny, pojawiły się już w trakcie prac diagnostycznych.

W oparciu o sprecyzowane w ramach diagnozy potencjały i wyzwania, Partnerzy określili kluczowe obszary rozwojowe poprzez identyfikację pomysłów projektowych. W toku prac warsztatowych ustalono cele i związane z nimi pomysły na projekty. Jako warunek brzegowy traktowano zakres wsparcia przewidziany w FEM 2021-2027 dla partnerstw IIT w oparciu o projekt SZOP.

Partnerzy konsultowali roboczo pomysły projektowe z interesariuszami w ramach szeregu spotkań i roboczych kontaktów poszczególnych samorządów.

Grupa robocza, we współpracy z doradcami, dokonała analizy i oceny wypracowanych w procesie strategicznym pomysłów, a korzystając z wcześniej ustalonych kryteriów - zdefiniowano kluczowe pomysły projektowe. W cyklu kolejnych warsztatów Grupy Roboczej opracowano projekty fiszek dla kluczowych przedsięwzięć, które znalazły się w strategii.

W procesie identyfikacji projektów, podobnie jak w ustalaniu celów, partnerzy założyli koncentrację wsparcia. Kluczowe kryteria, które zastosowano do wyboru projektów obejmowały:

- bezpośredni lub pośredni wpływ projektu na rozwój Partnerstwa;
- zintegrowany charakter projektu;
- priorytetowy charakter projektu w ocenie partnerów – zgodność z celami strategii i ustaleniami diagnozy;
- oddziaływanie projektu na Partnerstwo (wpływ co najmniej na 2 gminy);
- komplementarność działań w projekcie;
- komplementarność z innymi projektami;
- pozytywny wpływ finansowy na samorządy – obniżenie kosztów świadczenia usług publicznych lub zwiększenie przychodów w długiej perspektywie;
- innowacyjność projektu;
- stan przygotowania projektu.

Strategia, wraz z listą projektów, została poddana konsultacjom społecznym w dniach 16 – 24 września 2021 r. Robocza wersja strategii została udostępniona w mediach społecznościowych partnerów (strony www, Facebook). Opracowano formularz umożliwiający zgłaszanie uwag i komentarzy.

Strategia była także konsultowana z Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego (2023). Dodatkowo partnerzy na bieżąco analizowali i brali pod uwagę zakresy interwencji w ramach innych dokumentów strategicznych, tak aby zachować komplementarność oraz synergię działań, dbając jednocześnie o nienakładanie się wsparcia.

Po analizie uwag z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego dokonano kolejnego przeglądu projektów (warsztaty – październik 2023), zmieniając strukturę celów strategicznych. Wsparcie zostało skoncentrowane na rozwoju turystyki jako wykorzystanie kluczowego potencjału partnerstwa, wskazano projekty wspierające realizację tego celu z zakresu ochrony środowiska (w tym transformacji energetycznej).

Kolejna wersja strategii, wraz z listą projektów została upubliczniona poprzez strony internetowe partnerów oraz ich media społecznościowe (listopad 2023), co pozwoliło na zgłaszanie uwag przez interesariuszy.

Strategia została przesłana także do firm i organizacji działających w obszarze szeroko rozumianej turystyki – jako kluczowych interesariuszy.

Zorganizowano spotkanie konsultacyjne on-line z interesariuszami, na którym przedstawiono założenia strategii oraz listę i zakres projektów, uczestnicy mieli możliwość zgłaszania uwag.

Strategia wraz z listą projektów została rozesłana do konsultacji do podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie (organizacje pozarządowe), a także podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska i podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych oraz równości płci i niedyskryminacji.

W ten sposób określona lista projektów pokrywa kluczowe wyzwania obszaru Partnerstwa, wynikające z istniejących uwarunkowań społecznych, ekonomicznych, środowiskowych i infrastrukturalnych oraz wskazuje pakiet wspólnych, partnerskich przedsięwzięć aktywizujących potencjał partnerstwa i budujących jego rozwój. Które zostały skonsultowane z interesariuszami.

Lista projektów

Zaplanowane przez partnerów poszczególne projekty mają charakter zintegrowany. Projekty są w stosunku do siebie komplementarne (realizując dwa cele strategiczne), pozostają także komplementarne do przedsięwzięć realizowanych przez poszczególne samorządy, a także działań wynikających z regionalnych i krajowych dokumentów strategicznych. Każdy z projektów przyczynia się do osiągnięcia przyjętych w ramach strategii IIT celów strategicznych. Zostały one zdiagnozowane i przygotowane w formule partnerskiej.

Wstępne założenia projektów zostały przygotowane wspólnie przez partnerów, dzięki czemu zapewniono ten sam standard podejmowanych działań. Co więcej projekty te będą wdrażane równolegle w postaci wiązek zwiększając ich rezultaty oraz skumulowane efekty oddziaływania. Ich rezultaty dotyczą rozwoju turystyki i dzięki zintegrowanemu podejściu wpływają na różne wymiary funkcjonowania Partnerstwa w aspektach gospodarczym, społecznym, środowiskowym i przestrzennym.

Tabela 9 Lista projektów – cel 1

Cel 1: Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa			
Wiązka projektów	Projekty planowane w ramach FEM 2021-2027	Lider/partnerzy	Szacunkowa wartość dofinansowania w euro
Optymalizacja systemu gospodarki wodno-ściekowej na obszarze partnerstwa w celu ochrony potencjału przyrodniczego	01.Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej w Gminie Dobra	Gmina Dobra	637 267,40
	02.Budowa ujęcia oraz wodociągu w Porębie Górnej + budowa sieci wodociągowej wraz z wpięciem do istniejącego wodociągu – Poręba Wielka	Gmina Niedźwiedź	223 043,59
	03.Budowa oraz Modernizacja pompowni wody i stacji uzdatniania wraz z budową zbiornika wody czystej, Budowa kanalizacji sanitarnej	Miasto Limanowa	6 400 000
	04.Budowa ujęć wody i sieci wodociągowej w gminie Mszana Dolna. Utworzenie zbiorników retencyjnych na potokach górskich zabezpieczających zasoby wody dla mieszkańców	Gmina Mszana Dolna	10 000 000,00
	05.Rozbudowa sieci wodociągowej, Budowa kanalizacji sanitarnej, Budowa oczyszczalni ścieków	Gmina Tymbark	4 500 000
	06.Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Stara Wieś i Lipowe	Gmina Limanowa	2 120 181
	07.Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Makowica	Gmina Limanowa	937 343
	08.Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Młynne - Królikówka	Gmina Limanowa	1 249 791
	09.Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Mordarka – Sarczyn	Gmina Limanowa	2 142 047
	10.Rozbudowa sieci wodociągowej zachodniej części Gminy Limanowa	Gmina Limanowa	892 524
	11.Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w zachodniej części Gminy Limanowa	Gmina Limanowa	4 462 618

	12. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w aglomeracji Męcina	Gmina Limanowa	574 140,27
	14. Budowa kanalizacji sanitarnej – Konina, Niedźwiedź, Poręba Wielka	Gmina Niedźwiedź	159 442,17
	15. Budowa sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalniami ścieków w Kasinie Wielkiej i Lubomierzu, budowa sieci kanalizacyjnej w Olszówce i Glisnem	Gmina Mszana Dolna	15 000 000,00
	16. Budowa oczyszczalni ścieków w m. Słupia	Gmina Jodłownik	4 025 000
	17. Budowa kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w m. Góra świętego Jana, Szczyrzyc, Mstów, Sadek, Słupia, Krasne-Lasocice, Janowice, Pogorzany, Szyk, Kostrza	Gmina Jodłownik	11 182 000
	18. Rozbudowa sieci wodno - kanalizacyjnej w Gminie Kamienica	Gmina Kamienica	1 000 000
	19. Rozbudowa infrastruktury wodociągowej i kanalizacji sanitarnej oraz wykonanie przydomowych oczyszczalni ściekowe w gminie Słopnice	Gmina Słopnice	1 900 000
	20. Wykonanie instalacji OZE w budynkach publicznych i mieszkalnych na terenie gminy Słopnice	Gmina Słopnice	2 800 000

Źródło: opracowanie własne.

Projekty uzupełniające – inne źródła finansowania

- Budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej: FENX 01.03 – Gospodarka wodno-ściekowa.
- Program pomocowy – dotacja dla mieszkańców na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków (mieszkańców wykluczonych włączeniem do gminnej sieci kanalizacyjnej)
- Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Kamienicy – etap 2 – technologia - Gmina Kamienica (Program Inwestycji Strategicznych)
- Modernizacja i rozbudowa systemu gospodarki komunalnej na terenie Gminy Limanowa (Program Inwestycji Strategicznych)

Powyższa lista nie stanowi katalogu zamkniętego, partnerstwo i jego członkowie elastycznie reagują na pojawiające się potrzeby, a także możliwości finansowania projektów rozwojowych.

Integracja projekty – wiązki – cele

Wiązka projektów: Optymalizacja systemu gospodarki wodno-ściekowej na obszarze partnerstwa w celu ochrony potencjału przyrodniczego

Uzasadnienie realizacji celu przez wiązkę projektów. Wiązka projektów odpowiada na problemy i wyzwania, które stały się podstawą do wyłonienia celu 1. Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy: niezadawalająca jakość środowiska, niewystarczająca dostępność usług komunalnych. Realizacja wiązki projektów o wyraźnie proekologicznym charakterze i skali działań na obszarze całego powiatu przyczyni się do ochrony środowiska naturalnego. Rozwój infrastruktury wodno-ściekowej, poprawa jej dostępności i jakości wpłynie na wzrost standardów korzystania z usług publicznych i jakości życia mieszkańców, co będzie miało bezpośredni wpływ na optymalizację systemu gospodarki wodno-ściekowej w celu ochrony środowiska i potencjału przyrodniczego.

Zintegrowanie projektów. W ramach przygotowywania projektów uwzględniono: (a) cztery wymiary rozwoju, tj.: społeczny – znacząco większy dostęp dla mieszkańców powiatu do sieci wodno-kanalizacyjnej i ściekowej, gospodarczy – budowa infrastruktury, która będzie funkcjonalna przez lata, środowiskowy – zmniejszenie zanieczyszczenia w otoczeniu i przestrzenny – obejmuje cały powiat, (b) integrację działań organizacyjnych pomiędzy partnerami na wytyczonym obszarze – realizacja wiązki projektów wymaga współpracy i integracji działań, (c) w przygotowaniu projektów uwzględniono priorytety dokumentów w strategicznych na szczeblu lokalnym w powiązaniu z priorytetami na szczeblu krajowym (integracja kontekstowa), opisane we wcześniejszej części strategii.

Wspólny efekt, wskaźniki. Efektem wspólnym wiązki projektów będzie rozbudowa infrastruktury sieci wodno-ściekowej i zwiększenie do niej dostępu mieszkańców w skali powiatu, co przyczyni się do podniesienia standardów części usług publicznych. Wspólny efekt będzie zintegrowanym uzupełnieniem celu 2. tworząc bazę infrastruktury wodno-ściekowej do rozwoju produktów turystycznych. Wskaźniki: długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków, długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę, zmniejszenie poziomu zanieczyszczenia wód gruntowych. Lista wskaźników jest zamieszczona w strategii w tabeli na str. 45.

Tabela 10 Lista projektów – cel 2

Cel 2.: Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego			
Wiązka projektów	Projekty planowane w ramach FEM 2021-2027	Lider/partnerzy	Szacunkowa wartość dofinansowania w euro
Sieć szlaków turystycznych - budowa szlaków rowerowych oraz biegowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą	18. Doposażenie miejsc widokowych, utworzenie platform, punktów widokowych oraz utworzenie spójnego systemu oznakowania atrakcji turystycznych wraz z znakami kierunkowymi	Partnerstwo miast i gmin powiatu limanowskiego na rzecz ożywienia gospodarczego i wspólnej realizacji przedsięwzięć	1 000 000
	19. Stworzenie infrastruktury turystycznej (stref tematycznych, ścieżek przyrodniczych, stref rękodzieła, rzemiosła, wiosek tematycznych) w oparciu o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze powiatu limanowskiego wraz z stworzeniem dedykowanej aplikacji mobilnej z kompleksową informacją na temat szlaków, atrakcji, gospodarstw agroturystycznych, miejsc historycznych, wydarzenia, produktów lokalnych itp	Wszyscy partnerzy	1 000 000
	20. Stworzenie nowych produktów turystycznych w oparciu o turystykę dla seniora, turystykę dla rodzin z dziećmi – wytyczenie szlaku tematycznego w oparciu o dedykowaną ofertę	Wszyscy partnerzy	1 000 000
	21. Stworzenie szlaków rowerowych, pieszych oraz biegowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (m.in. place zabaw, wieże widokowe, platformy) podnoszące atrakcyjność turystyczna obszaru	Wszyscy partnerzy	1 000 000
	22. Budowa szlaków rowerowych wzdłuż rzeki Łososina, Słopiczanka	Gmina Dobra, Gmina Tymbark	127 504,94

	24. Utworzenie szlaków rowerowych na terenie gminy Dobra	Gmina Dobra	
	25. Zapewnienie połączenia istniejących szlaków rowerowych w tym szlaku Velo Limanowski oraz tras wielofunkcyjnych wokół góry Mogielica z siecią Velo Małopolska: Velo Dunajec, Velo Raba	Gmina Kamienica, Gmina Mszana Dolna, Miasto Mszana Dolna, Powiat Limanowski, Gmina Dobra, Gmina Limanowa,	1. 000.000
	26. Budowa szlaku pieszo-rowerowego wzdłuż rzeki na terenie gminy Niedzwiedź	Gmina Niedzwiedź	44 738,39
	28. Budowa szlaków rowerowych w Gminie Mszana Dolna wzdłuż dolin, rzek i potoków	Gmina Mszana Dolna	500 000,00
	29. Budowa szlaków rowerowych wraz z infrastrukturą otaczającą oraz wykonanie połączenia trasy VeloLimanowski w Kamienicy z Velo Dunajec w miejscowości Zabrzeż	Gmina Kamienica, Powiat Limanowski	1.500.000
	30. Budowa tras narciarstwa biegowego w Lubomierzu Rzekach	Gmina Mszana Dolna	300 000,00
Rozwój funkcji uzdrowiskowej	31. Zagospodarowanie otoczenia pijalni wód mineralnych w Szczawie	Gmina Kamienica	381 752,24
Rozwój infrastruktury turystycznej	32. Budowa wieży widokowej na Wsołowej Górze oraz budowa wieży widokowej oraz szałas/schronu na szczycie góry Lubogoszcz w Kasince Małej w celu stworzenia atrakcyjnego produktu turystycznego	Miasto Mszana Dolna, Gmina Mszana Dolna	63 783,65
	33. Zagospodarowanie Góry Miejskiej w Limanowej na Centrum Wypoczynku i Sportów Ekstremalnych	Miasto Limanowa	3 817 360
	34. Utworzenie nowego produktu turystycznego na bazie historii Rafinerii w Limanowej Sowlinach	Powiat Limanowski	250 000
	35. Stworzenie infrastruktury turystycznej w gminie Mszana Dolna	Gmina Mszana Dolna	

	36. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszarów centralnych (modernizacja przestrzeni publicznej)	Gmina Mszana Dolna, Gmina Niedźwiedź	100 000,00
	37. Rozbudowa tras narciarskich wokół Góry Mogielica z funkcją pieszo-rowerową wraz z infrastrukturą turystyczną	Powiat Limanowski, Gmina Dobra	
	38. Budowa infrastruktury turystycznej w gminie Niedźwiedź	Gmina Niedźwiedź	
	39. Budowa infrastruktury turystycznej na terenie gminy Słupnice	Gmina Słupnice	3 000 000
	39. Dbłość o dziedzictwo kulturowe o charakterze niematerialnym: Działania promocyjne dot. Marki „Zagórzańskie dziedziny”	Wszyscy partnerzy	

Źródło: opracowanie własne.

Projekty uzupełniające – inne źródła finansowania

- Utworzenie uzdrowiska na terenie gmin Kamienica i Niedźwiedź
- **Budowa dróg dojazdowych oraz parkingów przy miejscach rekreacyjnych, szlakach turystycznych:**
- Wykonywanie nowych nawierzchni, poszerzanie dróg, wykonywanie chodników, zatok autobusowych, przebudowa mostów itp. - Powiat Limanowski
- Budowa dróg łączących Gminę Mszana Dolna i Gminę Niedźwiedź - połączenie poprzez Olszówkę Jasionów z Porębą Wielką, połączenie pomiędzy Mszaną Górną i Koniną
- Budowa drogi łączącej ul. Sikorskiego z ul. Starowiejską km 0+514 - 1+468 w Mieście Limanowa
- Przebudowa, modernizacja i remont dróg gminnych w Gminie Niedźwiedź¹²
- Budowa dróg dojazdowych oraz parkingów przy miejscach rekreacyjnych, szlakach turystycznych w miejscowościach Dobra, Jurków, Szkrzydlna, Pótrzczyki, Wilczyce, Chyszówki, Porąbka, Gruszowiec, Stróża, Przenosza, Wola Skrzydlańska¹⁴
- Budowa Parkingu przy Muzeum Orkanówka – dz. ewid. 3412 z wykupem w Porębie Wielkiej
- Parking w Porębie Górnej – dz. ewid. 2138 w Porębie Wielkiej¹⁶
- Modernizacja parkingu na Górze Paproć
- Przebudowa drogi Wyrębiska w miejscowości Słupnice oraz Kamienica prowadzącej do głównego szlaku na Mogielicę, tras rowerowych oraz tras narciarstwa biegowego wraz z utworzeniem dodatkowych miejsc parkingowych
- Budowa parkingów przy wejściach na szlaki górskie w Gminie Mszana Dolna
- Remont drogi do cmentarza na górze Korab²⁰

- Modernizacja Ośrodka wypoczynkowego pod Ostrą dz. ew. 2675 Stara Wieś z przysposobieniem go do bazy turystycznej na terenie gminy Limanowa
- Na drogi i dojazdy do parkingów, na infrastrukturę turystyczną: Interreg Polska Słowacja 2021-2028 Priorytet 2.2:

Powyższa lista nie stanowi katalogu zamkniętego, partnerstwo i jego członkowie elastycznie reagują na pojawiające się potrzeby, a także możliwości finansowania projektów rozwojowych.

Wiązka projektów: Sieć szlaków turystycznych - budowa szlaków rowerowych oraz biegowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą

Wiązka projektów: Sieć szlaków turystycznych - budowa szlaków rowerowych oraz biegowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą

Uzasadnienie realizacji celu przez wiązkę projektów. Wiązka projektów odpowiada na problemy i wyzwania, które stały się podstawą do wyłonienia celu 2. Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy: niedostatecznie wykorzystywany i zagospodarowany potencjał turystyczny, niskie wskaźniki funkcji turystycznej przy wysokich zasobach środowiskowych i kulturowo-krajoznawczych, niska dostępność komunikacyjna. Realizacja wiązki projektów wpłynie na wzmocnienie funkcji turystycznej powiatu w oparciu o walory przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowe, rozwój i promocja ścieżek rowerowo-piesznych oraz szlaków turystycznych przyczyni się do rozbudowy infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, przyczyni się również do promocji obszaru partnerstwa, jego atrakcji turystycznych, dziedzictwa kulturowego oraz produktów lokalnych przyczyni się do poprawy dostępności komunikacyjnej, zwiększy intensyfikację wspólnych działań gmin na rzecz rozwoju turystyki.

Zintegrowanie wiązki projektów. W ramach przygotowywania projektów uwzględniono: (a) cztery wymiary rozwoju, tj.: społeczny – znacząco większy dostęp dla mieszkańców powiatu oraz turystów do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych powiatu, w tym nastąpi rozbudowa miejsc do spędzania czasu wolnego; gospodarczy – budowa, modernizacja, rozwój ścieżek rowerowo-piesznych i szlaków turystycznych wzbogaci ofertę turystyczną powiatu i rozwój usług (rozwój gospodarczy oraz wpłynie na promocję powiatu; środowiskowy – rozwój ścieżek rowerowo-piesznych i szlaków turystycznych z zachowaniem standardów ochrony środowiska w połączeniu z realizacją wiązki projektów dotyczących rozwoju infrastruktury turystycznej w ramach celu 2 oraz wiązki projektów w ramach celu 1. przyczyni się i do zwiększenia konkurencyjności usług turystycznych i do zadbania o trwałość zasobów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych; przestrzenny – realizacja wiązki projektów obejmuje cały powiat, (b) integrację działań organizacyjnych pomiędzy partnerami na wytyczonym obszarze – realizacja wiązki projektów wymaga współpracy i integracji działań partnerów na całym

obszarze partnerstwa, (c) w przygotowaniu projektów uwzględniono priorytety dokumentów w strategicznych na szczeblu lokalnym w powiązaniu z priorytetami na szczeblu krajowym (integracja kontekstowa), opisane we wcześniejszej części strategii.

Wspólny efekt, wskaźniki. Wzrost atrakcyjności turystycznej powiatu, zwiększenie liczby turystów odwiedzających teren partnerstwa, zwiększenie aktywności mieszkańców powiatu korzystających ze ścieżek rowerowo-piesznych i szlaków turystycznych, w tym poszerzenie oferty spędzania wolnego czasu). Wzrost atrakcyjności turystycznej powiatu nastąpi w wyniku modernizacji i budowy nowych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowo – pieszych, rozbudowy i budowy otaczającej infrastruktury. Istotnym będzie zapewnienie połączenia istniejących szlaków rowerowych z siecią VELO MAŁOPOLSKA: VELO Dunajec i VELO Raba Wskaźniki: długość odnowionych i nowych szlaków turystycznych, liczba szlaków i ścieżek-rowerowo-piesznych, gdzie rozbudowano otaczającą infrastrukturę, liczba obiektów(miejsc) dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR). Lista wskaźników jest zamieszczona w strategii w tabeli na str. 45.

Projekty uzupełniające – inne źródła finansowania: FENX 01.02; FENX 01.05, Interreg Polska Słowacja 2021-2028 Priorytet 2.2.

Wiązka projektów: Rozwój infrastruktury turystycznej

Uzasadnienie realizacji celu przez wiązkę projektów. Wiązka projektów odpowiada na problemy i wyzwania, które stały się podstawą do wyłonienia celu 2. Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy: niezadawalający potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki, niedostatecznie wykorzystywany i zagospodarowany potencjał turystyczny, niska dostępność komunikacyjna. Realizacja wiązki projektów wpłynie na wzmocnienie funkcji turystycznej powiatu w oparciu o walory przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowe, przyczyni się do poprawy dostępności komunikacyjnej, zwiększy intensyfikację wspólnych działań gmin na rzecz rozwoju turystyki, przyczyni się do stworzenia uwarunkowań dla rozwoju przedsiębiorczości wykorzystujących lokalne zasoby.

Zintegrowanie wiązki projektów. W ramach przygotowywania projektów uwzględniono: (a) cztery wymiary rozwoju, tj.: społeczny – znacząco większy dostęp dla mieszkańców powiatu oraz turystów do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych powiatu; gospodarczy – budowa infrastruktury turystycznej wzbogaci ofertę turystyczną powiatu i rozwój usług(rozwój gospodarczy oraz wpłynie na promocję powiatu; środowiskowy – rozwój infrastruktury turystycznej z zachowaniem standardów ochrony środowiska w połączeniu z realizacją wiązki projektów w ramach celu1. przyczyni się i do konkurencyjności usług turystycznych i do zadbania o trwałość zasobów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych; przestrzenny – realizacja wiązki projektów obejmuje cały

powiat, (b) integrację działań organizacyjnych pomiędzy partnerami na wytyczonym obszarze – realizacja wiązki projektów wymaga współpracy i integracji działań partnerów na całym obszarze partnerstwa, (c) w przygotowaniu projektów uwzględniono priorytety dokumentów w strategicznych na szczeblu lokalnym w powiązaniu z priorytetami na szczeblu krajowym (integracja kontekstowa), opisane we wcześniejszej części strategii.

Wspólny efekt, wskaźniki. Wzrost atrakcyjności turystycznej powiatu, zwiększenie liczby turystów odwiedzających teren partnerstwa, zwiększenie aktywności mieszkańców powiatu korzystających z infrastruktury turystycznej. Wzrost atrakcyjności turystycznej powiatu nastąpi w wyniku modernizacji i budowy nowych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowo – pieszych, rozbudowy i budowy nowej infrastruktury turystycznej m.in. Miejskiej Góry w Limanowie, utworzenia uzdrowiska, zagospodarowania otoczenia pijalni wód w Szczawie, budowy oraz modernizacji dróg dojazdowych, parkingów oraz miejsc postojowych, rozbudowy infrastruktury kulturalnej. Wskaźniki: długość odnowionych i nowych szlaków turystycznych, liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem, liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR). Lista wskaźników jest zamieszczona w strategii w tabeli na str. 45.

Projekty uzupełniające – inne źródła finansowania

Na drogi i dojazdy do parkingów, na infrastrukturę turystyczną: Interreg Polska Słowacja 2021-2028 Priorytet 2.2:

1. poprawa jakości infrastruktury drogowej o charakterze transgranicznym z uwzględnieniem aspektów zrównoważonego transportu,
2. poprawa dostępu do atrakcji turystycznych o znaczeniu transgranicznym transportem publicznym i/lub innymi ekologicznie przyjaznymi środkami transportu poza miastami.

6. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii

Wdrażanie *Strategii terytorialnej* jest zadaniem Partnerstwa, w związku z tym w proces ten będą zaangażowani wszyscy Partnerzy.

Osiągnięcie zaplanowanych efektów wymaga sukcesywnego wdrażania zaplanowanych działań, czuwania nad ich realizacją, kontrolowania ich przebiegu, wprowadzania koniecznych modyfikacji, a także włączania społeczności lokalnej.

Fundamentem współpracy przy realizacji działań będzie Partnerstwo – szeroko rozumiane jako zespół wartości i zasad przyświecających wszystkim członkom i interesariuszom. Rada Partnerstwa wraz z Grupą Roboczą określiła kluczowe zasady, którymi będą się kierowali partnerzy zaangażowani w identyfikację, planowanie, realizację i ewaluację poszczególnych przedsięwzięć. Obejmują one:

- **Równość Partnerów** – Partnerstwo funkcjonuje w oparciu o przekonanie wszystkich partnerów, co do łączącej ich wspólnoty interesów i celów. Pomimo zróżnicowanej specyfiki poszczególnych aktorów (wielkości samorządu, potencjał instytucjonalny, budżet, wyzwania itp.) traktują się oni nawzajem w równy sposób. Tak też zbudowano system zarządzania Partnerstwem.
- **Współpraca i wielopoziomowe zarządzanie** – oznacza z jednej strony, szerokie współdziałanie władz samorządowych, grupy roboczej oraz pracowników poszczególnych Urzędów (wydziałów/stanowisk, jednostek organizacyjnych). Kluczowe znaczenie ma transparentny podział zadań oraz odpowiedzialności pomiędzy poszczególnymi partnerów. Z drugiej strony, wielopoziomowe zarządzanie oznacza współpracę z sektorem przedsiębiorców, organizacjami pozarządowymi oraz mieszkańcami (włączenie ich w system realizacji Strategii). W trakcie realizacji Strategii należy także wykorzystywać współpracę i możliwości rozwojowe (np. źródła finansowania, konsultacje, wymianę doświadczeń) na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym.
- **Funkcjonalność** - tworzenie możliwie elastycznych struktur zarządzania, procedur i rozwiązań, które pozwolą sprawnie dostosowywać się do zmieniających się potrzeb i wyzwań. Ważne jest, aby podczas realizacji mieć

na uwadze m.in.: sytuację społeczną i gospodarczą poszczególnych gmin, trendy demograficznych, opinie i potrzeby mieszkańców, sytuację budżetową samorządów itp.

- Sieciowanie - w procesie realizacji strategii, szczególnie przy okazji działań partycypacyjnych, należy stwarzać warunki do budowania sieciowych relacji między instytucjami, organizacjami, grupami ludzi i poszczególnymi mieszkańcami. Stanowi to dobrą bazę dla dalszej współpracy i przyszłej realizacji kolejnych, wspólnych przedsięwzięć. Sieciowanie powinno realizować się także poprzez wymianę doświadczeń z innymi partnerstwami i podmiotami – korzystanie z dobrych praktyk.
- Zasada transparentności i zachowania śladu rewizyjnego - proces realizacji Strategii powinien być dokumentowany, w celu zapewnienia jego transparentności, a także monitoringu i ewaluacji. Kluczowe dokumenty w tym procesie powinny być publikowane na ogólnodostępnych stronach www.
- Zasada otwartej komunikacji ma zapewnić efektywny przepływ informacji, co ułatwi podejmowanie decyzji oraz realizację przedsięwzięć partnerskich. Jednocześnie wpłynie na transparentności działań Partnerstwa.
- Zasada organizacyjnego uczenia się – Partnerstwo wykorzystuje swoje doświadczenia do budowania potencjału instytucjonalnego, jednocześnie starta się podnosić wiedzę i kompetencje urzędników, władz samorządowych oraz interesariuszy. Jednym z narzędzi organizacyjnego uczenia się powinna być ewaluacja.

Dla sprawnej realizacji Strategii potrzebna jest synergia oraz budowanie kapitału zaufania pomiędzy partnerami przy zaangażowaniu interesariuszy. Powyższe zasady powinny to ułatwić.

Osiągnięcie zaplanowanych efektów wymaga sukcesywnego wdrażania zaplanowanych działań, czuwania nad ich realizacją, kontrolowania ich przebiegu, wprowadzania koniecznych modyfikacji, a także włączania społeczności lokalnej.

Zmiana formuły organizacyjno-prawnej Partnerstwa

Strategia została opracowana i przyjęta w okresie, w którym partnerzy działają na podstawie listu intencyjnego o współpracy. Zgodnie z „Planem pracy partnerstwa” przyjętym w związku z uczestnictwem w projekcie pilotażowym Centrum Wsparcia Doradczego partnerzy działają poprzez Radę Partnerstwa i Grupę Roboczą o określonych kompetencjach i zadaniach.

„Podstawowym dokumentem realizacji działań w formule IIT jest strategia IIT, która pełni funkcję strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego. (...). Strategia IIT przyjęta przez partnerstwo gmin lub partnerstwo gmin i powiatów musi zostać przyjęta przez jedną z form prawnych współpracy tych samorządów, uregulowanych w ustawach samorządowych.” W przypadku partnerstwa jest to porozumienie.

W grudniu 2022 r. zostało zawarte POROZUMIENIE w sprawie utworzenia „Partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego na rzecz ożywienia gospodarczego i wspólnej realizacji przedsięwzięć” oraz opracowania i wdrożenia strategii IIT.

Celami Porozumienia są: a) utworzenie Partnerstwa, określenie praw i obowiązków oraz zasad współpracy Partnerów przy opracowaniu i przyjęciu oraz wdrożeniu strategii IIT oraz w ramach perspektywy finansowej 2021-2027; b) wzmocnienie powiązań funkcjonalnych oraz zapewnienie partnerskiego modelu współpracy pomiędzy Partnerami; c) aktywne współdziałanie na rzecz pozyskiwania środków zewnętrznych, które mogą zostać wykorzystane na finansowanie strategicznych potrzeb Partnerów. Porozumienie zawarto na okres obejmujący czas opracowania oraz wdrożenia strategii IIT, zgodnie z dokumentami programowymi Komisji Europejskiej i Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, obowiązującymi w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027.

Przedmiotem porozumienia jest powierzenie przez Partnerów Liderowi Partnerstwa koordynacji opracowania i wdrożenia strategii IIT. W celu zapewnienia sprawnej realizacji postanowień porozumienia członkowie Partnerstwa nie będący Liderem Partnerstwa zobowiązują się:

- Do współpracy z Radą Partnerstwa IIT, oraz innymi podmiotami,
- informowania Lidera Partnerstwa o przypadkach, które mogą mieć wpływ na prawidłową i terminową realizację działań realizowanych w ramach Porozumienia,
- realizować zadania z najwyższą starannością.
- do przekazania Liderowi środki finansowe na realizację zadań związanych z opracowaniem oraz wdrożeniem strategii IIT na podstawie zawartej odrębnej umowy dotacyjnej.

6.1. Struktura zarządzania procesem wdrażania i realizacji Strategii

System zarządzania procesem wdrażania i realizacji Strategii terytorialnej został oparty o wypracowaną w ramach projektu pilotażowego „Centrum Wsparcia Doradczego” strukturę organizacyjną.

Podmioty odpowiedzialne za wdrażanie Strategii to:

- **Lider Partnerstwa**
- **Rada Partnerstwa IIT (oraz Przewodniczący Rady Partnerstwa IIT)**
- **członkowie Partnerstwa nie będący Liderem Partnerstwa**
- **Zespół Koordynujący Wdrażanie Strategii**, będący odpowiednikiem obecnej Grupy Roboczej,
- **Koordinatory projektów lub Zespoły projektowe/robocze**, wdrażające/realizujące projekty zapisane w Strategii terytorialnej.

Rolę koordynującą wdrażanie strategii na poziomie strategicznym i operacyjnym przejmie Miasto Limanowa jako lider Partnerstwa.

Lider Partnerstwa

Do obowiązków Lidera Partnerstwa należy:

- Koordynacja opracowania strategii IIT, zgodnie z ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do przyjęcia lub wdrożenia strategii IIT, a także zmian strategii IIT oraz uzgadnianie ich treści z pozostałymi Partnerami i innymi podmiotami
- przyjęcie strategii IIT i przedkładanie jej do zaopiniowania i uzgodnienia z podmiotami wymienionymi w powszechnie obowiązujących przepisach prawa,
- informowanie pozostałych Partnerów o przypadkach, które mogą mieć wpływ na prawidłową i terminową realizację powierzonych zadań,
- współpraca z Radą Partnerstwa/Komitetem Sterującego IIT i innymi podmiotami w procesie realizacji powierzonych zadań,
- przetwarzanie danych osobowych, w sposób zgodny z przepisami danych osobowych, pozyskanych w związku z opracowaniem Strategii IIT oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do realizacji powierzonych zadań.
- Ponoszenie wspólnie z Partnerami kosztów na realizację zadań, związanych z opracowaniem oraz wdrożeniem strategii IIT.

Rada Partnerstwa IIT

Do zadań Rady Partnerstwa IIT należy:

- opiniowanie projektu strategii IIT, propozycji jej zmian oraz innych dokumentów niezbędnych do opracowania i wdrożenia strategii IIT,
- inicjowanie zmian strategii IIT,
- nadzór nad realizacją powierzonych zadań

W skład Rady Partnerstwa IIT wchodzi osoby pełniące funkcję organów wykonawczych Partnerów; w przypadku Powiatu Limanowskiego jest to Członek Zarządu Powiatu. W posiedzeniach Rady Partnerstwa IIT w zastępstwie członków Rady Partnerstwa IIT mogą uczestniczyć inne osoby, na podstawie upoważnienia, przekazanego Przewodniczącemu Rady Partnerstwa IIT najpóźniej w dniu posiedzenia Rady Partnerstwa IIT.

Posiedzenia Rady Partnerstwa IIT odbywają się nie rzadziej niż raz na kwartał. 10. Z posiedzeń Rady Partnerstwa IIT sporządza się protokół.

Decyzje Rady Partnerstwa IIT podejmowane są zwykłą większością głosów w obecności co najmniej 1/2 składu Rady Partnerstwa IIT. W przypadku równej ilości głosów „za” i „przeciw” decyduje głos oddany przez przedstawiciela Lidera Partnerstwa.

Każdy członek Rady Partnerstwa IIT posiada jeden głos.

Członkowie Rady Partnerstwa IIT nie otrzymują żadnych honorariów ani wynagrodzenia za udział w posiedzeniach Rady Partnerstwa IIT.

Przewodniczący Rady Partnerstwa IIT

Pracami Rady Partnerstwa IIT kieruje Przewodniczący Rady Partnerstwa IIT.

Przewodniczącym Rady Partnerstwa/Komitetu Sterującego IIT jest osoba pełniąca funkcję organu wykonawczego Lidera Partnerstwa.

Do wyłącznej kompetencji Przewodniczącego Rady Partnerstwa IIT należy:

- zwoływanie posiedzeń Rady Partnerstwa IIT z własnej inicjatywy lub na pisemny wniosek jednego z członków Rady Partnerstwa IIT
- kierowanie pracami Rady Partnerstwa IIT.

W przypadku nieobecności Przewodniczącego Rady Partnerstwa IIT, pracami Rady Partnerstwa IIT kieruje osoba upoważniona przez Przewodniczącego Rady Partnerstwa IIT.

Członkowie Partnerstwa nie będący Liderem Partnerstwa

W celu zapewnienia sprawnej realizacji postanowień porozumienia członkowie Partnerstwa nie będący Liderem Partnerstwa zobowiązują się do:

- współpracy z Radą Partnerstwa IIT, oraz innymi podmiotami,
- informowania Lidera Partnerstwa o przypadkach, które mogą mieć wpływ na prawidłową i terminową realizację działań realizowanych w ramach Porozumienia,

Członkowie Partnerstwa zobowiązują się realizować zadania, o których mowa w ust. 1 z najwyższą starannością.

Członkowie Partnerstwa prześlą Liderowi środki finansowe na realizację zadań związanych z opracowaniem oraz wdrożeniem strategii IIT na podstawie zawartej odrębnej umowy dotacyjnej.

Zespół Koordynujący Wdrażanie Strategii

Zespół stanowi odpowiednik Grupy Roboczej, która odpowiedzialna była za przygotowanie Raportu diagnostycznego oraz Strategii terytorialnej obszaru partnerstwa. W jego skład wejdą przedstawiciele poszczególnych Partnerów wskazani przez Radę Partnerstwa. Każdy Partner wskaże co najmniej jednego członka Zespołu Koordynującego. Pracą Zespołu kierować będzie Koordynator.

Do zadań Zespołu należeć będzie:

- przygotowanie wspólnych działań/projektów, aplikowanie o środki zewnętrzne na ich realizację,
- koordynacja działań związanych z wdrażaniem Strategii,
- bieżący monitoring i ewaluacja działań,
- dbałość o bieżące osiągnięcie wskaźników,
- sygnalizowanie potrzeby zmiany i aktualizacji zapisów Strategii Radzie Partnerstwa,
- współpraca z interesariuszami,
- koordynacja działań informacyjno-promocyjnych oraz upowszechnianie dobrych praktyk.

Zespół Koordynujący Wdrażanie Strategii utrzymuje ze sobą stały kontakt z wykorzystaniem korespondencji elektronicznej, komunikacji telefonicznej, teleinformatycznej i kontaktów osobistych w celu wymiany informacji i rozwiązywania bieżących spraw. Spotkania Zespołu będą odbywać się regularnie, nie rzadziej niż raz na kwartał.

Koordinatory projektów lub Zespoły projektowe/robocze

Wskazane komórki/osoby w urzędach lub jednostkach organizacyjnych reprezentujących Partnerów odpowiedzialne za realizację wspólnych partnerskich projektów.

W razie potrzeby Rada Partnerstwa może też podjąć decyzję o rozszerzeniu struktury organizacyjnej, jeśli usprawni to proces wdrażania Strategii.

Niezależnie od opisanej powyżej struktury w proces wdrażania Strategii mogą również zostać zaangażowane podmioty, które nie należą do Partnerstwa i nie są jednostkami organizacyjnymi poszczególnych Partnerów m.in. jednostki administracji publicznej, w szczególności samorząd województwa, instytucje państwowe, stowarzyszenia i fundacje, lokalni przedsiębiorcy, mieszkańcy oraz wszyscy zainteresowani rozwojem obszaru Partnerstwa.

6.2. Procedury aktualizacji Strategii terytorialnej Partnerstwa

Z uwagi na stosunkowo długi okres obowiązywania Strategii może zajść konieczność jej aktualizacji. Może być ona związana ze zmianą warunków zewnętrznych, w tym obowiązujących regulacji prawnych, wewnętrznych lub wynikać z prowadzonych działań w zakresie monitoringu i ewaluacji. Modyfikacjom mogą podlegać cele, projekty zarówno strategiczne, jak i uzupełniające oraz procedury wdrażania Strategii.

Aktualizacja Strategii następuje na uzasadniony wniosek Rady Partnerstwa, co najmniej jednego z Partnerów, Zespołu Koordynującego Wdrażanie Strategii lub innych podmiotów. Decyzję o przystąpieniu do aktualizacji dokumentu każdorazowo podejmuje Rada Partnerstwa, określając zasady oraz harmonogram prac.

Projekt strategii IIT wymaga uzyskania pozytywnej opinii Rady Partnerstwa przed jego przyjęciem przez Lidera. Lider Partnerstwa przekazuje strategię IIT do właściwej IZ w celu zaopiniowania zgodnie z ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

Każda zmiana Strategii IIT wymaga pozytywnej opinii Rady Partnerstwa.

Zaktualizowana Strategia jest przyjmowana przez Radę Partnerstwa na takich samych zasadach jak jej pierwotna wersja.

Przyjęta strategia będzie mogła być aktualizowana w trakcie realizacji programu. Możliwa będzie również modyfikacja listy projektów wpisujących się w diagnozę i część kierunkową strategii bez modyfikacji treści diagnostycznej i kierunkowej strategii. Ocena tych zmian będzie każdorazowo przeprowadzana przez IZ. Umożliwi to wprowadzanie nowych projektów na późniejszych etapach wdrażania programu.

6.3. Zmiana składu Partnerstwa

Realizacja Strategii może wymagać rozszerzenia składu Partnerstwa. Do istniejącej struktury mogą zostać włączone kolejne jednostki samorządowe lub podmioty spoza sektora samorządowego. Decyzję o rozszerzeniu Partnerstwa każdorazowo podejmuje Rada Partnerstwa na wniosek zainteresowanego podmiotu lub co najmniej jednego z Partnerów.

Dopuszcza się także możliwość rezygnacji z udziału w Partnerstwie. Konieczne jest w tym zakresie złożenie stosownego oświadczenia woli przez osobę upoważnioną do reprezentowania danego Partnera.

7. System monitoringu i oceny skuteczności realizacji Strategii

Skuteczne wdrażanie Strategii jest ściśle powiązane z danymi dotyczącymi zjawisk zachodzących na obszarze partnerstwa. W tym celu należy na bieżąco gromadzić i analizować informacje o efektach i skuteczności podjętych działań. Monitorowanie oraz ewaluacja wdrażania Strategii będzie odbywać się na podstawie wyznaczonych do realizacji celów i zaplanowanych projektów oraz weryfikacji przypisanych do nich wskaźników.

7.1. Monitorowanie procesu wdrażania strategii

Monitorowanie procesu wdrażania Strategii polega na systematycznym zbieraniu i przetwarzaniu danych opisujących postęp osiągnięcia celów Strategii i realizacji projektów strategicznych. Skupia się przede wszystkim na terminowości realizacji zadań i osiągnięcia produktów oraz rezultatów w zaplanowanych terminach. Dzięki systematycznie prowadzonemu monitoringowi możliwa jest również identyfikacja ewentualnych problemów, które mogą wystąpić w trakcie realizacji Strategii oraz odpowiednio wczesne podjęcie działań zaradczych lub naprawczych.

Wdrażanie Strategii będzie realizowane w oparciu o monitoring:

- rzeczowy – odnoszący się do terminowości realizowania zadań i powstawania produktów,
- finansowy – obejmujący analizę przepływów finansowych w ramach realizacji Strategii.

Monitoring jest procesem ciągłym i będzie obejmował cały okres obowiązywania Strategii.

W skład podmiotów zaangażowanych w monitorowanie wdrażania Strategii wejdą:

- Rada Partnerstwa jako komitet sterujący wdrażaniem strategii,
- Zespół Koordynujący Wdrażanie Strategii,
- Koordynatorzy projektów lub Zespoły projektowe/robocze, wdrażające/realizujące projekty.

Najważniejsza rola w monitorowaniu wskaźników przypadają będzie Koordynatorom projektów lub Zespołom projektowym/roboczym, którzy będą realizować projekty w ramach Strategii. Ich zadaniem będzie przekazywanie informacji o przebiegu realizacji projektów oraz osiągnięciu wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniemu przedstawicielowi zespołu koordynującego wdrażanie strategii w swojej jednostce samorządowej. Częstotliwość raportowania osiągnięcia wskaźników uzależniona jest od specyfiki i charakteru zaplanowanych zadań w ramach projektu. Może odbywać się z częstotliwością półroczną, roczną lub jednorazowo na zakończenie danego roku lub danego zadania/projektu.

Każdorazowo przed przystąpieniem do realizacji projektu zostanie określony zestaw wskaźników określający:

- podmiot odpowiedzialny za realizację poszczególnych wskaźników,
- sposoby oraz częstotliwość pomiaru,
- docelowe wartości wskaźników.

Przedstawiciele Zespołu Koordynującego Wdrażanie Strategii u każdego Partnera odpowiadają za gromadzenie, weryfikację oraz przetwarzanie i przechowywanie danych odpowiednio do przypisanej grupy wskaźników oraz projektów. Następnie wskaźniki od poszczególnych Partnerów będą agregowane na poziomie Partnerstwa przez Zespół Koordynujący Wdrażanie Strategii.

Na podstawie przekazanych danych Zespół Koordynujący Wdrażanie Strategii będzie opracowywał raporty z monitoringu. Przewiduje się, że raporty będą opracowywane nie rzadziej niż raz w roku. Zakres raportów z monitoringu będzie obejmował wszystkie cele Strategii i projekty strategiczne oraz przypisane im wskaźniki. Raporty będą określały, które produkty i rezultaty zostały osiągnięte w danym przedziale czasowym oraz uwzględniały konieczne działania korygujące i zapobiegawcze. Raporty mogą uwzględniać również informacje o postępie finansowym i rzeczowym oraz inne aspekty istotne dla rozwoju obszaru Partnerstwa oraz realizacji Strategii, w tym m.in. rekomendacje do aktualizacji zapisów Strategii. Raporty z monitoringu są zatwierdzane przez Radę Partnerstwa, mogą również zostać poddane debacie publicznej.

W monitorowaniu wskaźników będą wykorzystywane – adekwatnie do zaplanowanych działań – różne źródła weryfikacji, m.in. protokoły odbioru robót, raporty z przeprowadzonych ankiet/badań, inne raporty i sprawozdania, dane dostępne w zasobach Partnerów, Banku Danych Lokalnych, Głównym Urzędzie Statystycznym, Monitorze Rozwoju Lokalnego lub innych dostępnych źródłach danych.

7.2. Ocena (ewaluacja) stopnia osiągnięcia celów strategicznych

Ewaluacja ma na celu zweryfikowanie skuteczności prowadzonych działań i zebranie informacji na temat stopnia osiągnięcia celów strategicznych. Powinna się także przyczynić się do eliminacji problemów zidentyfikowanych w diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru Partnerstwa. Na potrzeby oceny stopnia osiągnięcia celów strategicznych, a co za tym idzie skuteczności wdrażania strategii przyjęto następujące zasady ewaluacji strategii.

W odróżnieniu od monitoringu, który jest procesem ciągłym, ewaluacja odbywa się w konkretnych punktach osi czasu. W trakcie wdrażania Strategii planuje się przeprowadzić:

- ewaluację mid-term – w trakcie realizacji Strategii w cyklu 3-letnim, ma na celu bieżące weryfikowanie działań w zakresie współpracy, przepływu informacji oraz ewentualnie wdrożenie działań naprawczych, w tym rekomendacje do aktualizacji Strategii,
- ewaluację ex-post – na zakończenie realizacji Strategii, ma na celu określenie stopnia osiągnięcia zakładanych celów, prognozę trwałości wdrożonych rozwiązań, wnioski i rekomendacje do wykorzystania przy realizacji innych działań oraz w trakcie procesu planowania strategicznego po 2030 roku.

Każdorazowo ewaluacja zostanie dokonana na dwóch poziomach:

- skuteczności osiągania rezultatów bezpośrednich,
- skuteczności osiągania celów strategicznych (rezultatów strategicznych).

Ocena wdrażania Strategii będzie dokonywana w oparciu o poniższe kryteria:

- trafność,
- efektywność,
- skuteczność,
- użyteczność,
- trwałość.

Każda ewaluacja zakończy się opracowaniem raportu, który będzie zawierał m.in. informacje na temat ewaluacji, okresu trwania, celu i zakresu oraz produktów końcowych. Raporty okresowe z ewaluacji będą opisywały stan wdrażania Strategii narastająco. Raporty z ewaluacji podlegają akceptacji przez Radę Partnerstwa.

8. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Proces planowania i realizacji rozwoju obszaru partnerstwa powinien uwzględniać rzeczywiste potrzeby społeczności lokalnej oraz gwarantować wszystkim zainteresowanym możliwość współdecydowania o kierunkach rozwoju. Dlatego zarówno na etapie opracowywania, jak i wdrażania oraz oceny realizacji Strategii zaplanowano włączanie mieszkańców oraz innych interesariuszy.

8.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania Strategii

Z uwagi na sytuację spowodowaną pandemią COVID-19 na etapie przygotowywania Strategii włączanie społeczności lokalnej odbywało się głównie przy wykorzystaniu narzędzi IT oraz mediów społecznościowych.

Na etapie przygotowywania Raportu diagnostycznego przeprowadzono badania społeczne dedykowane badaniu opinii trzech kluczowych kategorii mieszkańców obszaru partnerstwa:

- badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży zostało przeprowadzone on-line wśród uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych w roku szkolnym 2019/2020. Otrzymano odpowiedzi od 524 uczniów mieszkających na obszarze partnerstwa,
- badanie opinii mieszkańców gmin obszaru partnerstwa wzięło w nim udział 790 aktywnych internautów – mieszkańców gmin obszaru partnerstwa,
- badanie opinii lokalnych liderów, skierowane do 4 kategorii liderów lokalnych przeprowadzone na celowej próbie 49 liderów.

Opracowany Raport diagnostyczny został poddany również konsultacjom internetowym poprzez zamieszczenie go na stronach internetowych oraz w mediach. Upublicznieniu Raportu towarzyszyło zbieranie opinii na temat istotności zdiagnozowanych problemów, zidentyfikowanych kluczowych wyzwań oraz kierunków strategicznej interwencji. Mieszkańcy mogli również przekazać własne opinie odnośnie prezentowanego Raportu. Uwagi te najczęściej dotyczyły

działań, które Partnerstwo powinno podjąć. Opinie mieszkańców wzięto pod uwagę przy definiowaniu projektów strategicznych.

Strategia zostanie również poddana konsultacjom. Zostanie udostępniona na stronach internetowych Partnerów. Umożliwi się mieszkańcom wyrażenie opinii i zgłoszenie uwag do opracowanego dokumentu.

8.2. Partycypacja społeczna na etapie realizacji Strategii

Partycypacja społeczna zostanie zapewniona również na etapie wdrażania Strategii. Działania podejmowane przez Partnerstwo będą polegały na:

- badaniu opinii mieszkańców/interesariuszy o planowanych i realizowanych działaniach projektowych,
- edukowaniu i informowaniu mieszkańców/interesariuszy o planowanych i prowadzonych działaniach projektowych oraz o realizowanych celach Strategii,
- angażowaniu mieszkańców/interesariuszy w procesy decyzyjne dotyczące podejmowanych działań.

W tym celu planuje się wykorzystanie różnego rodzaju technik i metod partycypacji zarówno w formie zdalnej, jak i bezpośredniej. Wszystkie istotne informacje dotyczące realizacji Strategii będą zamieszczane na stronach internetowych Partnerów, w mediach społecznościowych oraz w lokalnej prasie (on-line oraz tradycyjnej).

Zbieranie opinii o planowanych i realizowanych projektach będzie odbywało się w formie badań ankietowych przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii komunikacyjnych, ale także w formie tradycyjnej w trakcie lokalnych spotkań organizowanych na terenie Partnerstwa (np. imprezy kulturalne, pikniki itp.) lub w miejscach szczególnie ważnych z punktu widzenia realizacji danego projektu (np. w pobliżu atrakcji turystycznych). Możliwe jest także organizowanie spotkań konsultacyjnych prowadzonych w formie wywiadów fokusowych lub debat publicznych. W spotkaniach tych poza mieszkańcami mogą brać również udział partnerzy społeczno-gospodarczy istotni z punktu widzenia rozwoju obszaru Partnerstwa.

Włączenie mieszkańców/interesariuszy w procesy decyzyjne będzie odbywało się poprzez badania opinii publicznej lub poprzez organizację spotkań i warsztatów, na których będą wspólnie wypracowywane założenia oraz zakresy poszczególnych działań projektowych.

Opisane działania partycypacyjne nie stanowią zamkniętego katalogu. Mogą być podejmowane inne metody i techniki partycypacji dostosowane formą i zakresem do konkretnego tematu oraz grupy docelowej.

Podsumowaniem prowadzonych działań partycypacyjnych będą raporty z konsultacji podane do publicznej wiadomości.

8.3. Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów realizacji Strategii

Etap oceny (ewaluacji) skuteczności wdrażania Strategii zostanie również przeprowadzony przy udziale społeczności lokalnej. Zapewni to rzetelną i obiektywną ocenę procesu wdrażania Strategii oraz jego efektów. Uzyskane wnioski i rekomendacje mogą stać się podstawą do aktualizacji Strategii, ale także planowania strategicznego po roku 2030.

Działania partycypacyjne będą miały na celu poznanie opinii mieszkańców/interesariuszy o procesach, które zaszły na obszarze partnerstwa w trakcie i po zakończeniu wdrażania Strategii, jakości życia oraz efektach zrealizowanych zadań. Może to nastąpić poprzez badania sondażowe, badania ankietowe (on-line lub w formie tradycyjnej), badania fokusowe czy też debatę publiczną z udziałem władz publicznych oraz partnerów społeczno-gospodarczych. W zależności od potrzeb mogą również zostać wykorzystane inne metody i techniki partycypacji dostosowane formą i zakresem do grupy docelowej.

Informacje o działaniach ewaluacyjnych będą zamieszczane na stronach internetowych Partnerów, w mediach społecznościowych oraz w lokalnej prasie (on-line oraz tradycyjnej). Raporty z ewaluacji po zatwierdzeniu przez Radę Partnerstwa będą podawane do publicznej informacji.

9. Źródła finansowania – potencjalne źródła finansowania dla poszczególnych projektów

Strategia terytorialna określa cele oraz projekty strategiczne partnerstwa miast i gmin powiatu limanowskiego w perspektywie do 2029 roku.

Zadaniem Partnerstwa będzie pozyskanie i zabezpieczenie środków finansowych na realizację zaplanowanych we wskazanym czasie zadań. Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł finansowania dla poszczególnych działań wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania środków zarówno na poziomie każdego Partnera, jak i na poziomie całego Partnerstwa.

Kluczowym źródłem finansowania projektów wskazanych w Strategii jest Program Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027.

Szerzej zakrojone cele strategiczne obejmują także kierunki działań i wynikające z nich typy projektów, które mogą być finansowane ze zróżnicowanych źródeł, obejmujących m.in.:

- budżetu jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład Partnerstwa (środki własne),
- budżetu Państwa,
- funduszy celowych,
- środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej oraz państw EOG-EFTA w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027,
- komercyjnych instrumentów finansowania: kredytów i pożyczek,
- funduszy innych uczestników procesu wdrażania Strategii, w tym sektora prywatnego oraz pozarządowego.

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania Strategii będą środki z funduszy unijnych dostępne w ramach następujących programów zarówno krajowych, jak i regionalnych:

- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FEnIKS),
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC),

- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS),
- programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej – w Małopolsce dostępne będą programy w zakresie:
 - współpracy transgranicznej – Program Polska – Słowacja 2021-2027,
 - współpracy transnarodowej – Programy: Europa Środkowa oraz Regionu Morza Bałtyckiego,
 - współpracy międzyregionalnej: INTERACT, URBACT, ESPON i Interreg Europa.

Potencjalnym źródłem finansowania Strategii jest także Krajowy Plan Odbudowy (KPO) opracowany na podstawie przyjętego przez Komisję Europejską tzw. „Planu Odbudowy” (Next Generation EU). Środki w ramach KPO w formie grantów i pożyczek będą przeznaczone na pięć komponentów: odporność i konkurencyjność gospodarki, zielona energia i zmniejszenie energochłonności, transformacja cyfrowa, efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia oraz zielona, inteligentna mobilność.

Niektóre z zaplanowanych zadań Strategii mogą być także sfinansowane w ramach „Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027”, który zakłada wsparcie rozwoju obszarów wiejskich.

Partnerstwo będzie mogło także skorzystać z programów rządowych m.in. takich jak:

- Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych (RFIL),
- Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych,
- Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg.

Możliwe są także inne źródła pozyskania środków na realizację działań w ramach Strategii. Wymienione powyżej programy i fundusze nie stanowią zamkniętego katalogu.

Tabela 11 Potencjalne źródła finansowania działań

Cele strategiczne	Działania Strategii	Źródła dofinansowania
Cel 1. Ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój infrastruktury odpowiadającej potrzebom mieszkańców obszaru partnerstwa	Projekty od 1 do 17 na liście projektów	FEM 2021-2027
	Projekty uzupełniające	Środki własne jst, środki sektora prywatnego NFOŚiGW

		Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Rządowy Fundusz Rozwoju FENX 01.03 – Gospodarka wodno-ściekowa.
Cel 2. Zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki z uwzględnieniem wewnętrznego potencjału społecznego, kulturowego, środowiskowego, turystycznego i przyrodniczego	Projekty od 18 do 39 na liście projektów	FEM 2021-2027
	Projekty uzupełniające	Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Rządowy Fundusz Rozwoju Interreg Polska Słowacja 2021-2028 Priorytet 2.2: FENX 01.02; FENX 01.05

Spis rysunków

Rys. 1. Położenie partnerstwa w regionie	13
Rys. 2. Drzewo problemów	28

Spis tabel

Tabela 1. Wyniki badań młodzieży, mieszkańców oraz liderów lokalnych – synteza.....	29
Tabela 2. Hierarchizacja czynników rozwoju	31
Tabela 3. Kluczowe wyzwania i kierunki strategicznej interwencji partnerstwa.....	32
Tabela 4. Działania stanowiące odpowiedź na kluczowe wyzwania i kierunki strategicznej interwencji Partnerstwa.	34
Tabela 5 Charakterystyka celu strategicznego nr 1	39
Tabela 6 Charakterystyka celu strategicznego nr 2	40
Tabela 7 Wskaźniki rezultatu strategicznego na potrzeby monitoringu celów strategicznych wraz z informacjami niezbędnymi do monitoringu.....	45
Tabela 8. Spójność celów Strategii z celami strategii wyższego rzędu.	48
Tabela 9 Lista projektów – cel 1	56
Tabela 11 Lista projektów – cel 2	59
Tabela 12 Potencjalne źródła finansowania działań	80

